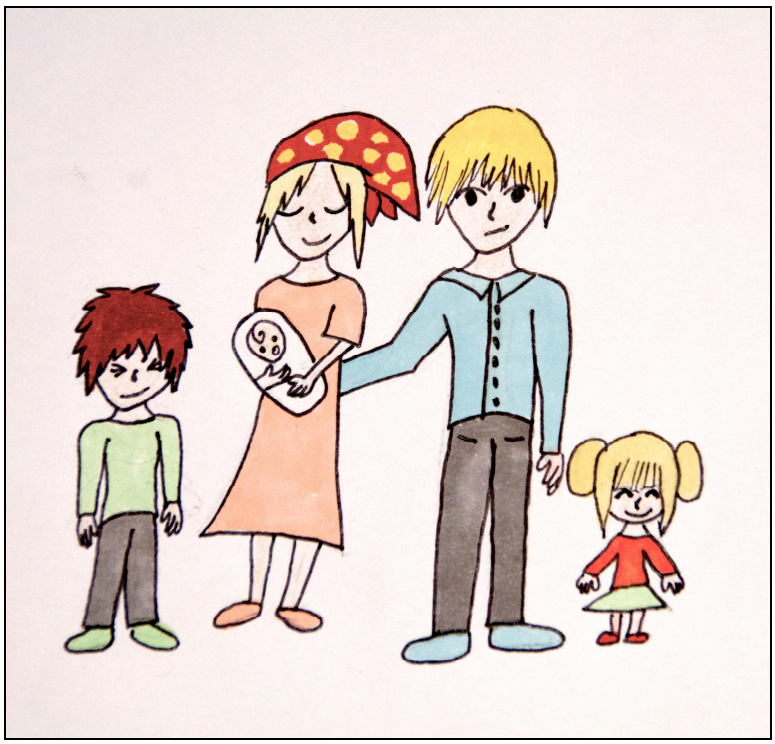
PÄIJÄT-HÄMEEN SOSIAALI- JA TERVEYSYHTYMÄ

LASTEN JA NUORTEN HYVINVOINTI-SUUNNITELMA 2015 – 2018

Peruspalvelukeskus Aavan jäsenkunnat

Sisällys:

1. JOHDANTO 4

2. TOIMINTAYMPÄRISTÖ 5

3. LAPSIPERHEIDEN PALVELUT 10

3.1. LÄHI- JA ALUEELLISET PALVELUT 11

3.1.1. Neuvolapalvelut 11
3.1.2. Koulu- ja opiskelijaterveydenhuolto 12
3.1.3. Suun terveydenhuolto 13
3.1.4. Varhaiskasvatus 14
3.1.5. Esiopetus ja perusopetus; alakoulu ja yläkoulu 14
3.1.6. Lukio 18
3.1.7. Ammatilliset oppilaitokset 19
3.1.8. Lapsiperheiden kotipalvelu 20
3.1.9. Kuraattoripalvelut ja lasten ja nuorten psykologipalvelut 20
3.1.10. Nuorisotyö 21
3.1.11. Lapsiperheiden sosiaalityö 23
3.1.12. Vammaisten palvelut 25
3.1.13. Aikuissosiaalityö 26
3.1.14. Päihde- ja mielenterveyspalvelut 28

3.2. KESKITETYT PALVELUT 29

3.2.1. Perheneuvola 29
3.2.2. Lastenpsykiatria 30
3.2.3. Nuorisopsykiatria 31
3.2.4. Kuntoutuskeskus 32
3.2.5. Perheoikeudellinen yksikkö 33
3.2.6. Sosiaalipäivystys 33
3.2.7. Muut toimijat 34
3.2.7.1. Poliisi 34
3.2.7.2. Ensi- ja turvakoti 35

4. SEURAKUNNAT JA JÄRJESTÖT 35

4.1. SEURAKUNTIEN LAPSI- JA NUORISOTYÖ 35
4.2. PAIKALLISET JÄRJESTÖT JA YHDISTYKSET 36

5. HANKKEET JA MUU KEHITTÄMISTOIMINTA 36

5.1. AAMU- JA ILTAPÄIVÄTOIMINTA 36
5.2. KOULUN KERHOTOIMINTA 37
5.3. KOULUSOSIONOMI (Nastola) 38
5.4. LAPSIPERHEIDEN SOSIAALITYÖN KEHITTÄMISHANKE (Aava) 38
5.5. LasSe –HANKE 39
5.6. LASTEN, NUORTEN JA AIKUISTEN PÄIHDE- JA MIELENTERVEYS-PALVELUJEN SEUDULLINEN KEHITTÄMISPROSESSI 40
5.7. PAREMPI ARKI –HANKE 40

6. YHTEISTYÖ 40

6.1. YHTEISTYÖRYHMÄT 41
6.2. LASTEN KUNTOUTUSTYÖRYHMÄT 41
6.3. OPISKELUHUOLTORYHMÄT 41
6.4. LASTENSUOJELUN ASIANTUNTIJARYHMÄ 41
6.5. KEHITTÄJÄTYÖNTEKIJÖIDEN RYHMÄ 42
6.6. KEHITTÄJÄNUORTEN RYHMÄ 42
6.7. NUORTEN OHJAUS- JA PALVELUVERKOSTO 42

7. SUUNNITELMA (keskeiset kehittämisen painopisteet ja toimenpiteet) 44

LIITTEET

Liite 1. TILASTOT JA TAUSTA-AINEISTO

TILASTOT: väestötiedot ja palvelujen käyttötiedot **1**
TILASTOT: kouluterveystutkimus 14
TAUSTA-AINEISTO 18
1. Vuoden 2014 esi- ja perusopetuksen arvioinnin tulosten yhteenvetoa 18
2. Asiakaskyselyn kooste 2013, Lapsiperheiden sosiaalityön kehittämis-hankkeen tulokset 19
3. Toimijoiden kuvaukset yhteistyöstä ja kehittämistarpeista ehkäisevässä ja lapsi- ja perhekohtaisessa lastensuojelussa 25

Kuvitus: Lotta Viholainen

1. JOHDANTO

Kunnan on laadittava lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi, lastensuojelun järjestämiseksi ja kehittämiseksi kuntien toimintaa koskeva suunnitelma. Lasten- ja nuorten hyvinvointisuunnitelman tulee sisältää suunnittelukaudelta tiedot:

- lasten ja nuorten kasvuoloista sekä hyvinvoinnin tilasta
- lasten ja nuorten hyvinvointia edistävistä sekä ongelmia ehkäisevistä toimista ja palveluista
- lastensuojelun tarpeesta kunnassa/ kunnissa
- lastensuojeluun varattavista voimavaroista
- lastensuojelulain mukaisten tehtävien hoitamiseksi käytettävissä olevasta lastensuojelun palvelujärjestelmästä
- yhteistyön järjestämisestä eri viranomaisten sekä lapsille ja nuorille palveluja tuottavien yhteisöjen ja laitosten välillä
- suunnitelman toteuttamisesta ja seurannasta

Suunnitelman laatiminen vaatii konkretisointia kunnan tasolla ja toimii samalla eri hallintokuntien yhteistyön kehittämisvälineenä.

Lastensuojelulain soveltamisoppaan (Taskinen, 2007) mukaan lasten suojelun kokonaisuus on kasvuolosuhteiden kehittämistä;

riittäviä ja jatkuvia aikuiskontakteja,
lapsen huomioon ottavia toimintatapoja,
turvallinen, terveellinen ja virikkeitä antava kasvuympäristö.

Kokonaisuus muodostuu

- peruspalveluista (neuvola, varhaiskasvatus, koulu, nuorisotyö, kotipalvelu, mielenterveys- ja päihdepalvelut, terveydenhuolto, liikuntatoimi ym.)
- ehkäisevästä lasten suojelusta (lasten tukeminen peruspalveluissa ja järjestötoiminnassa)
- lapsi- ja perhekohtaisesta lastensuojelusta (lastensuojelutarpeen selvitys, avohuolto, kiireellinen sijoitus, huostaanotto, sijaishuolto, jälkihuolto)

Peruspalvelukeskus Aavan alueen kunnille (Orimattila, Myrskylä, Pukkila, Nastola, Iitti, Sysmä, Hartola) on laadittu yhteinen Lasten suojelun suunnitelma vuosille 2011 - 2014. Myös seuraavalle nelivuotiskaudelle päädyttiin laatimaan yhteinen suunnitelma. Suunnitelma tähtää 0 – 20 – vuotiaiden lasten ja nuorten ja heidän perheidensä hyvinvoinnin edistämiseen.

Suunnitelman laatimiseksi perustettiin edustuksellinen työryhmä kuntien ja Aavan edustajista. Työryhmän kokoonpano oli seuraava:

- Aavan lastensuojelu: Pirkko Valtanen, Niina Viholainen ja Marjo Peltonen-Armstrong
- Aavan hyvinvointipalvelut: Heli Laapio-Knuutila
- Aavan aikuissosiaalityö / Siv Pelkonen, päihde- ja mielenterveyspalvelut / Marjo Mäkipää, vammaisten palvelut / Sinikka Ruokoselkä-Palonen
- Aavan vastaanottopalvelut: Tuula Hakala, varalla Tuija Aronen

- Aava-kuntien varhaiskasvatus: Hanna Annala (Pukkila), varalla Erika Räikkönen (Iitti)
- Aava-kuntien nuorisotoimi: Tanja Lehtimäki (Iitti), varalla Tuija Pessa (Sysmä)
- Aava-kuntien alakoulut: Tuula Vuorinen (Sysmä), varalla Marketta Husu (Hartola)
- Aava-kuntien yläkoulut: Sanna Ainola, varalla Katriina Saikkonen-Palmu (Nastola)
- Aava-kuntien lukio-opetus: Saija Loponen (Orimattila), varalla Pekka Törrönen (Orimattila)
- tilaajien edustajana Päivi Pitkänen

Kukin työryhmän jäsen on laatinut vastuualuettaan koskevan palvelukuvauksen ja koonnut kehittämistarpeet yhteistyössä taustayhteisöjensä tai muiden kuntien edustajien kanssa. Työryhmä on kokoontunut yhteensä 8 kertaa. Lisäksi suunnitelmaan on saatu palvelukuvaukset suun terveydenhuollosta Teija Niiraselta, perheneuvolan johtaja Markku Turpeiselta, sosiaalipäivystyksestä ja lasten- ja nuorisopsykiatrian sekä kuntoutuskeskuksen tiimeiltä.

Suunnitelman ohjausryhmänä sekä vuosille 2011-2014 laaditun suunnitelman seurantaryhmänä on toiminut samoin kuntien ja Aavan edustajista koottu ryhmä, johon kuuluivat: sosiaali- ja terveystoimen tilaajajohtajat Päivi Pitkänen (Orimattila, Myrskylä, Pukkila), Jaana Pakarinen (Nastola, Iitti), Jukka Nurminen (Sysmä), kunnan sivistystoimen edustajat Timo Ahvo (Orimattila), Camilla Söderström (Myrskylä), Mirja Riihiluoma (Pukkila), Niina Honko (Iitti), Jaana Suvisilta (Nastola), Irja Niilahti (Hartola), Aavan edustajat Heli Laapio-Knuutila, Niina Viholainen, Pirkko Valtanen. Ohjausryhmä on kokoontunut 3 kertaa.

Luonnosvaiheessa suunnitelmaa esiteltiin yhtymän hallituksen jaostossa ja Aavan johtokunnassa. Lisäksi luonnos lähettiin ohjausryhmän jäsenille omissa organisaatioissaan käsiteltäväksi ja kommentointia varten. Aavan alueella toimiva kehittäjäasiakasryhmä on ollut mukana arvioimassa ja kommentoimassa suunnitelmaa. Suunnitelman laadintatyössä on ollut mukana myös osa Aavan alueen lapsiperheiden sosiaalityön kehittäjätyöntekijöiden ryhmää.

Suunnitelman toteutumista tullaan seuraamaan kunnittain kokoontuvissa lapsiperheiden palveluja tuottavien viranomaisten yhteistyöryhmissä. Lisäksi seurantaa varten kutsutaan koolle suunnitelman laatinut työryhmä suunnitelmakauden puolivälissä ja lopussa.

2. TOIMINTAYMPÄRISTÖ

Edellisen suunnitelman laatimisen jälkeen, vuoden 2011 alusta lukien, on toimintaympäristöön vaikuttanut useita lainsäädännön tai muita muutoksia. Näistä keskeisimpiä seuraavana:

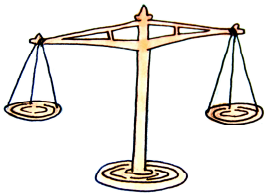
Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) astui voimaan 1.8.2014. Lain keskeisenä tavoitteena on edistää oppilaiden ja opiskelijoiden oppimista, terveyttä ja hyvinvointia, siirtää painopistettä nykyistä enemmän yhteisölliseen työhön ja ehkäisevään työhön korjaavasta työotteesta. Lailla halutaan vahvistaa myös oppilas- ja opiskelijahuollon (opiskeluhuollon) suunnitelmallisuutta ja toteuttamista toiminnallisena kokonaisuutena ja monialaisena yhteistyönä. Lisäksi tavoitteena on varmistaa toisen asteen psykologi- ja kuraattoripalvelut säätämällä oppilaitoksen sijaintikunnille vastuu niiden järjestämisestä. Myös säädösten hallittavuuteen kiinnitetään huomiota kokoamalla yhteen lainsäädännössä hajallaan olevat oppilas- ja opiskelijahuoltoa, henkilötietojen käsittelyä, kirjaamista, rekisteröimistä ja salassapitoa koskevat säännökset. Opiskelijahuoltoon sisältyy koulutuksen

järjestäjän hyväksymän opetussuunnitelman mukainen opiskeluhuolto, psykologi- ja kuraattoripalvelut sekä koulu- ja opiskeluterveydenhuollon palvelut.

Opiskeluhuoltoa toteutetaan opetustoimen sekä sosiaali- ja terveystoimen monialaisena suunnitelmallisena yhteistyönä opiskelijoiden ja heidän huoltajiensa sekä tarvittaessa muiden yhteistyötahojen kanssa. Opiskeluhuolto käsittää yhteisöllisen ja yksilöllisen opiskelijahuollon.

Yhteisöllinen opiskeluhuolto tarkoittaa oppilaitoksen toimintakulttuuria ja toimia, joilla koko oppilaitosyhteisössä edistetään opiskelijoiden oppimista, hyvinvointia, terveyttä, sosiaalista vastuullisuutta, vuorovaikutusta ja osallisuutta sekä opiskeluympäristön terveellisyyttä ja esteettömyyttä. Oppilaitoksen henkilöstöllä on ensisijainen vastuu oppilaitosyhteisön hyvinvoinnista.

Yksilökohtainen opiskeluhuolto sisältää koulu- ja opiskeluterveydenhuollon sekä psykologien ja kuraattoreiden palveluiden lisäksi monialaista yksilökohtaista opiskeluhuoltoa, jota toteutetaan tapauskohtaisesti koottavassa asiantuntijaryhmässä.

Hallituksen esitys päivähoidosta annetun lain muuttamisesta varhaiskasvatuslaiksi hyväksyttiin eduskunnassa keväällä 2015. Laki tuli voimaan 1.8.2015. Tavoitteena on ottaa varhaiskasvatuksen käsite käyttöön ja ajantasaistaa ja modernisoida lain tavoitteet.

Varhaiskasvatuksella tarkoitetaan uuden lain mukaan lapsen suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostamaa kokonaisuutta, jossa painottuu pedagogiikka. Laki määrittää Opetushallituksen varhaiskasvatusta ohjaavaksi asiantuntijavirastoksi. Sen tehtävänä on muun muassa laatia valtakunnalliset varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Perusteiden pohjalta paikallistasolla on tehtävä omat varhaiskasvatussuunnitelmat sekä jokaiselle varhaiskasvatuksen piirissä olevalle lapselle henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma viimeistään elokuussa 2017.

Lanuke (Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelma) ja nuorisolakiuudistus on tarkoitus tulla voimaan vuoden 2016 alusta. Lakiuudistuksen suurimmat muutokset tulevat olemaan ikärajakysymys; miten nuori jatkossa määritellään. Nuorten osallisuuteen ja kuulemiseen liittyen tullaan myös tekemään muutoksia lakiin; mm. nuorisovaltuustojen tai muiden nuorten vaikuttajaryhmien lakiin kirjaamisesta on keskusteltu. Nuoria osallistetaan myös jo lainvalmisteluun.

Nuorten yhteiskuntatakuu tuli voimaan 1.1.2013. Kataisen hallituksen hallitusohjelmassa linjaamasta nuorten yhteiskuntatakuusta, koulutustakuusta ja myöhemmin esitetystä nuorten aikuisten osaamisohjelmasta on vuoden 2013 alusta lukien käytetty käsitettä nuorisotakuu. Nuorisotakuun tehtävä on varmistaa, että nuoret löytävät polun koulutukseen ja työhön ja pääsevät siten osalliseksi yhteiskuntaan. Tavoitteena on tarjota koulutus-, harjoittelu-, työpaja-, kuntoutus- tai työpaikka alle 25-vuotiaille ja alle 30-vuotiaille vastavalmistuneille kolmen kuukauden kuluessa työttömyyden alkamisesta.

Nuorisotakuu tarkoittaa, että työvoimahallinto tarjoaa nuorelle palvelua tai toimenpidettä viimeistään kolmen kuukauden kuluessa siitä, kun työnhaku on alkanut. Palvelu parantaa nuorten mahdollisuuksia selviytyä työmarkkinoilla ja löytää työpaikka. Nuorisotakuu edistää sijoittumista koulutukseen ja työmarkkinoille, estää työttömyyden pitkittymistä ja estää syrjäytymistä. Jos työttömyys

pitkittyy, työvoimatoimisto tarjoaa palveluja aktiivisesti koko työttömyyden ajan. Nuorisotakuu edellyttää myös nuoren omaa aktiivisuutta.

Kuntien nuorten työpajat ovat tärkeässä roolissa nuorisotakuun toteutumisessa. Peruspalvelukeskus Aavan alueella on kunnan nuorten työpaja Hartolassa ja Sysmässä. Orimattilassa käynnistyy nuorten työpaja syksyllä 2015. Aavan toimintakeskuksissa on, varsinkin paikkakunnilla, missä ei ole kunnan omaa nuorten työpajatoimintaa, nuorisotakuun piiriin kuuluvia nuoria aikuisia. Tärkeä tavoite on tukea elämänhallintaan liittyvissä asioissa ja yhdessä nuoren kanssa löytää hänelle sopiva polku koulutukseen tai työllistymiseen.

Valmisteilla olevassa nuorisotakuun kuntakokeilussa tavoitellaan ns. ohjaamo-yhteistyömallia sekä yhteistyössä tehtävää yhteistä palvelusuunnitelmaa. Tarkoituksena on kehittää kuntien ja työviranomaisten yhteistyön toimintamalleja sekä opintoihin sijoittumisen palvelupolkuja. Kuntakokeilussa pyritään parantamaan tiedonsaantia nuoren tilanteesta ja palvelujen käytöstä sekä lisäämään nuorten työn ja eri palvelujen tarjonnan joustavuutta.

Uusi sosiaalihuoltolaki astui voimaan 1.4.2015, kotipalvelua koskevin osin kuitenkin jo 1.1.2015. Sosiaalihuoltolain uudistus vaikuttaa myös muuhun lainsäädäntöön, kuten lastensuojelulakiin. Lain uudistustyön tavoitteena on ollut vahvistaa peruspalveluja ja vähentää korjaavien toimenpiteiden tarvetta. Lisäksi lain on tarkoitus parantaa asiakkaiden yhdenvertaisuutta ja tiivistää viranomaisten yhteistyötä. Lailla pyritään madaltamaan tuen hakemisen kynnystä ja turvaamaan oikea-aikainen tuki perheille. Osa lastensuojeluun aiemmin kuuluneista palveluista siirtyy sosiaalihuoltolain mukaisiksi palveluiksi, jolloin apu ja tuki tarjotaan ilman lastensuojelun asiakkuutta. Lapsiperheiden kotipalvelun on tarkoitus lisääntyä ja perhetyötä, tukihenkilöitä ja –perheitä sekä vertaisryhmätoimintaa tulee olla myös muiden kuin lastensuojeluasiakkaiden saatavilla. Lastensuojelussa painopistettä pyritään edelleen siirtämään raskaista, korjaavista palveluista avohuollon tukitoimiin. Lasta on pyrittävä tukemaan aina ensisijaisesti hänen kasvu- ja kehitysympäristössään. Perheelle kokonaisuutena tulee tarjota riittävän vahvaa avohuollollista tukea, jotta pystytään välttämään lapsen sijoittaminen oman kodin ulkopuolelle. Lastensuojelun kiireellisen sijoituksen kriteerejä tullaan tiukentamaan.

Uusi sosiaalihuoltolaki tarjoaa välineitä nuorten auttamiseen ja täydentää nuorisotakuuta. Sosiaalihuoltolain ns. nuorisopalvelutakuu on suunnattu alle 25-vuotiaille nuorille. Nuorisopalvelutakuuseen sisältyy moniammatillinen palvelutarpeen arviointi, omatyöntekijä, kohdennettu sosiaalinen kuntoutus sekä muut tarvittavat palvelut yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa.

Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto julkaisi vuoden 2013 keväällä kunnallisten lastensuojelupalvelujen valvontaohjelman, joka käsittää laajasti koko lastensuojelupalvelujen kirjon. Valvontaohjelma käsittää ehkäisevän, lapsi- ja perhekohtaisen lastensuojelun. Valvontaohjelma korostaa viranomaisten velvollisuutta toteuttaa lapsen etua ja vahvistaa vanhempien ja lasten osallisuutta. Valvontaohjelmassa on mainittu keskeisinä periaatteina osallisuus ja asiakaslähtöisyys. Huomiota on erityisesti kiinnitetty lasten asioissa mukana olevien aikuisten yhteistyöhön. (Kunnalliset lastensuojelupalvelut, valtakunnallinen valvontaohjelma 2013 - 2014, 9-13.)

Lastensuojelun toimintaympäristön muutokset, kuten kuntien palvelurakenteiden uudistukset, taloudelliset paineet, palvelujen kilpailutus ja ulkoistaminen ovat lisänneet riskejä koko lastensuojelun toiminta-alueella. Riskejä lisää se, että lastensuojelun asiakkuudessa olevat perheet kuuluvat asiakasryhmään, jonka mahdollisuudet valvoa omia etujaan ja oikeuksiensa toteutumista ovat heikot. Kuntien tehtävänä on vastata alueensa lastensuojelupalvelujen tarpeeseen laadukkaalla ja riit-

tävällä tavalla. Huomiota tulee erityisesti kiinnittää menettelytapojen ohjeistuksiin ja niiden noudattamiseen. Erityisvalvontaa on kohdennettu lastensuojelun määräaikojen seurantaan, dokumentointiin ja asiakirjahallinnan valvontaan sekä henkilöstön määriin ja kelpoisuuksiin. (Kunnalliset…, 9-13.)

Kuntien on tehtävä seudullista yhteistyötä varmistaakseen, että kuntalaisten käytettävissä on palveluvalikoima, joka vastaa lain vaatimusten mukaisesti määrällisesti ja laadullisesti asiakkaiden tarpeita.

Viranomaisten keskinäisen ymmärryksen lastensuojelun tarpeesta ja palveluista tulisi olla mutkatonta ja siksi sosiaalihuollon on annettava asiantuntija-apua muille viranomaisille, kunnan asukkaille ja kunnassa toimiville yhteisöille. Konsultoinnin muodot on sovittava ja niiden pitää vastata määrältään ja laadultaan peruspalveluiden henkilöstön tarpeita.

Peruspalveluiden tehtävä lastensuojelutyössä on merkittävä. Valvontaohjelmassa kuvataan kotipalvelun, perhetyön, neuvoloiden, varhaiskasvatuksen ja oppilashuollon merkitystä vastuullisen vanhemmuuden tukemiseksi ja ongelmien ehkäisemiseksi. Terveydenhuollon, varhaiskasvatuksen, koulun ja nuorisotyön peruspalvelut on resursoitava siten, että niistä käsin voidaan erilaisin menetelmin tukea vanhempia kasvatustehtävässä ja lapsia ja nuoria kasvussa ja kehityksessä. Palveluja järjestettäessä ja kehitettäessä on kiinnitettävä huomiota lasten ja nuorten toivomuksiin ja tarpeisiin. Oppilashuolto on tehokas varhaisen puuttumisen keino syrjäytymisen ehkäisyssä. Lisäksi valvontaohjelmassa on otettu kantaa siihen, että kuntien on huolehdittava siitä, että terveyden- ja sairaanhoidollinen tarve ei saa johtaa lastensuojelun asiakkuuteen silloin, kun lapsi tai nuori ei oman käyttäytymisensä ja huoltajien huolenpidon puutteiden vuoksi tarvitse lastensuojeluntoimenpiteitä. Terveydenhuollon viranomaisten on varattava riittävät resurssit lasten- ja nuorisopsykiatriaan, jotta vältyttäisiin epätarkoituksenmukaisilta sijaishuollon ratkaisuilta. (Kunnalliset…, 20-21.)

Kunnissa on varmistettava, että toimintarakenteet tukevat lainsäädännön toteuttamista. lapsen hyvinvoinnin ja suotuisan kasvun edistämisen toteuttamiseksi. Lastensuojelulle on luotava riittävät mahdollisuudet toteuttaa lastensuojelua niin, ettei toimenpiteillä aiheuteta vahinkoa lapsen suotuisalle kehitykselle ja että jatkotyöskentelyn mahdollisuudet perheen kanssa säilytetään. (Kunnalliset…2013, 24.)

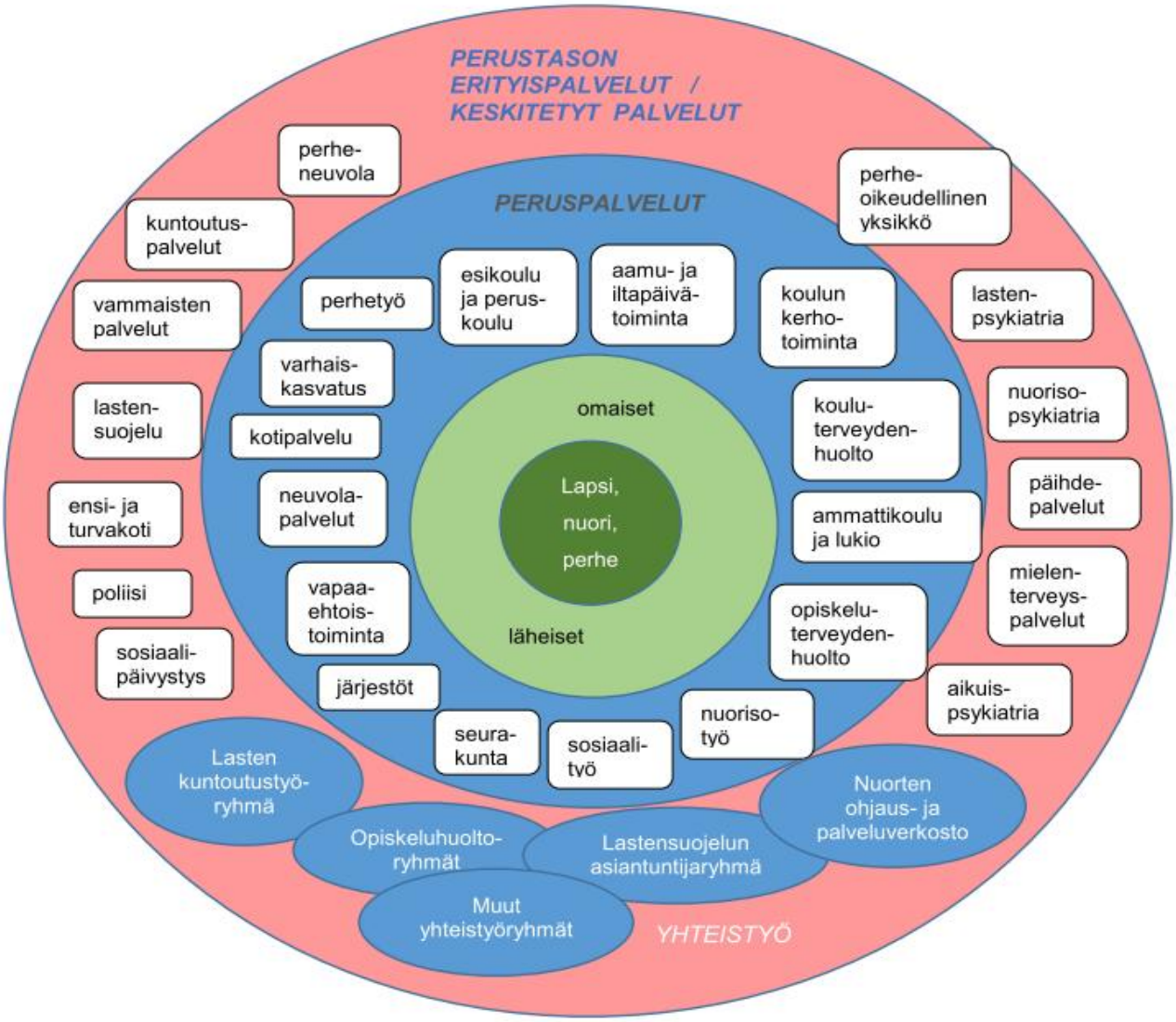
Lapsiperheiden ja nuorten palveluihin tulee vaikuttamaan menossa oleva sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakenneuudistus, joka alun perin käynnistyi jo vuoden 2010 syyskuussa sosiaali- ja terveysministeriön asetettua työryhmän valmistelemaan sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämistä, kehittämistä ja valvontaa koskevan lainsäädännön peruslinjauksia. Vuosien varrella on ollut monia eri työryhmiä ja esityksiä uudesta palvelurakenteesta. Kesällä 2015 sosiaali- ja terveysministeriö toteaa, että Sipilän hallituksen hallitusohjelman mukaan soteuudistuksessa sosiaali- ja terveyspalvelut yhdistetään kaikilla tasoilla. Tällöin julkisen sosiaali- ja terveydenhuollon uusi palvelurakenne perustuu kuntaa suurempiin itsehallintoalueisiin. Jatkossa kaikkien julkisten sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestämisestä vastaisivat sote-alueet, joiden päätöksenteko kuuluu vaaleilla valituille valtuustoille.

Ministeriön mukaan uudistus etenee vaiheittain. Ensin uudistetaan sote-palvelurakenne siten, että kaikista palveluista muodostuu eheä kokonaisuus, jota johdetaan alueittain. Sen jälkeen valmistellaan sosiaali- ja terveydenhuollon rahoitusuudistus. Tavoitteena on vahvistaa perustason sote-palveluita ja turvata ihmisten nopea hoitoon pääsy.

Päijät-Hämeessä ollaan kesällä 2015 tilanteessa, jossa on käynnistynyt maakunnallisen, uuden tai uudistetun kuntayhtymän valmistelu siten, että mukana olisivat kaikki nykyisen sosiaali- ja terveysyhtymän jäsenkunnat, mukaan lukien Iitti Kymenlaaksosta sekä Myrskylä ja Pukkila Uudeltamaalta. Tavoitteena on, että kunnat syksyn 2015 aikana päättäisivät kuntayhtymän perustamisesta 1.1.2016 ja varsinaisesti toiminta käynnistyisi vuoden 2017 alusta lukien. Nastola liittyy Lahden kaupunkiin vuoden 2016 alusta lukien, mutta peruspalvelukeskus Aava tuottaa sille edelleen sosiaali- ja perusterveydenhuollon palvelut. Sysmä on päättänyt hankkia sosiaali- ja perusterveydenhuollon palvelut vuoden 2017 alusta lukien yksityiseltä palveluntuottajalta.

3. LAPSIPERHEIDEN PALVELUT

Lapsiperheiden palvelut on tässä suunnitelmassa jaettu lähi- ja alueellisiin palveluihin, jotka tuotetaan joko lapsen ja perheen kotikunnassa tai yhteistyössä lähikuntien kanssa alueellisina palveluina. Keskitettyihin palveluihin on tässä esityksessä koottu niitä sosiaali- ja terveydenhuollon palveluita, jotka tuotetaan keskitetyssä toimipisteessä tai sieltä käsin alueille sekä ne, joiden hallinto ja organisointi joka tapauksessa ovat maakunnallisia. Edelleen palvelut voidaan jaotella ns. peruspalveluihin sekä erityispalveluihin.

Kuva 1

Tässä suunnitelmassa ei ole erikseen nostettu esiin yksityistä palveluntuotantoa, mutta on huomattava, että yksityiset palveluntuottajat ovat tärkeä sidosryhmä julkisille lapsiperhepalveluille. Kunnat ostavat eri palveluita oman toiminnan ohella tai sijaan yksityisiltä yrityksiltä tai vastaavilta. Lisäksi yksityiset henkilöt ja perheet voivat ostavat palveluja suoraan yksityisiltä toimijoilta. Yksityisten pal-

veluntuottajien käyttö julkisen ohella on paitsi kasvava myös monipuolistuva suuntaus. Erityisesti lastensuojelussa ja erilaisissa terapiapalveluissa on runsaasti yksityistä palveluntuotantoa.

Alla olevaan taulukkoon on kuvattu keskeisimpien palvelujen tuottaminen eri ikäryhmille.

PALVELU	LAPSEN IKÄRYHMÄ				
	0-6	7-12	13-15	16-17	18-21
varhaiskasvatus	x				
perusopetus; esiopetus ja alakoulu	x	x			
perusopetus yläkoulu			x	x	
lukio ja ammatillinen oppilaitos				x	x
nuorisotyö			x	x	x
neuvolapalvelut	x				
koulu- ja opiskelijaterveydenhuolto		x	x	x	x
lastenpsykiatria	x	x			
nuorisopsykiatria			x	x	
aikuispsykiatria					x
lapsiperheiden kotipalvelu	x	x	x		
perhetyö	x	x	x	x	x
perheneuvonta	x	x	x	x	
lapsiperheiden sosiaalityö/lastensuojelu	x	x	x	x	x
aikuissosiaalityö					x
vammaisten palvelut	x	x	x	x	x
kuntoutuspalvelut	x	x	x	x	x
päihde- ja mielenterveyspalvelut					x

Taulukko 1

3.1. LÄHI- JA ALUEELLISET PALVELUT

3.1.1. Neuvolapalvelut

Neuvolatyö on keskeinen osa perusterveydenhuollon ennaltaehkäisevää ja terveyttä edistävää toimintaa. Neuvolatoimintaa, koulu- ja opiskeluterveydenhuoltoa sekä ehkäisevää suun terveydenhuoltoa ohjaa valtioneuvoston asetus 338/2011. Asetus tuli voimaan 1.7.2009 ja sitä tarkennettiin vuonna 2011. Asetuksen 338/2011 mukaan terveysneuvonta ja terveystarkastukset on järjestettävä siten, että alle kouluikäisen lapsen, oppilaan, opiskelijan ja perheen erityisen tuen tarve tunnistetaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa ja tarpeenmukainen tuki järjestetään viiveettä. Asetuksen tavoitteena on varmistaa, että lasten ja nuorten sekä perheiden terveysneuvonta ja terveystarkastukset ovat suunnitelmallisia, tasoltaan yhtenäisiä sekä yksilöiden ja väestön tarpeet huomioon ottava. Terveystarkastusten määrä ja laatu on määritelty asetuksessa ikäluokittain.

Asetukseen pohjautuen on peruspalvelukeskus Aavassa laadittu ja otettu 1.1.2011 käyttöön yhteinen toimintasuunnitelma; AATTO- malli, jonka mukaan toimitaan. Aatto-toimintamallin keskeisenä painopistealueena on entistä tiiviimpi yhteistyö perheiden kanssa, yhtenäiset terveystarkastusten ajankohdat ja yksilöllisen tuen varhainen tunnistaminen. Toimintamalliin on kuvattu kontakti ja sii-

hen sisältyvän terveystarkastuksen kuvaus, tarkastukseen liittyvä keskustelun aihepiiri sekä ohjannan ja neuvonnan tukena käytettävä materiaali ja lomakkeet.

Äitiysneuvolan tehtävänä on edistää raskaana olevan naisen, syntyvän lapsen ja koko lasta odottavan perheen terveyttä ja hyvinvointia. Tavoitteena on raskaudenaikaisten häiriöiden ehkäisy, varhainen toteaminen ja sujuva hoitoon ohjaaminen. Perhettä tuetaan vanhemmuuteen kasvussa ja vuorovaikutuksessa. Raskaudenaikaiset tarkastukset neuvolassa toteutetaan yksilölliset tarpeet huomioiden terveydenhoitajan tai lääkärin vastaanotolla. Odotusaikana järjestetään yksi laaja terveystarkastus molemmille vanhemmille, jossa arvioidaan koko perheen hyvinvointia ja tuen tarpeita. Perhevalmennus on kohdennettu ensimmäistä lastaan odottaville vanhemmille.

Lastenneuvolan tehtävänä on jokaisen lapsen mahdollisimman suotuisan kehityksen ja terveyden turvaaminen sekä perheen hyvinvoinnin edistäminen sekä perheiden välisten terveyserojen kaventaminen. Lapselle tehtävien seulontatutkimusten ja rokotusten lisäksi vanhempia tuetaan turvallisessa kasvatuksessa ja huolenpidossa sekä toimivassa parisuhteessa.

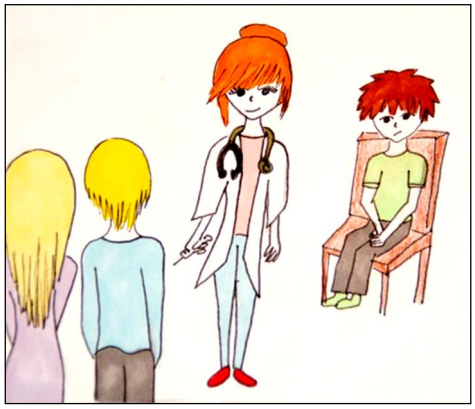
Määräaikaistarkastuksista 4 kk, 18 kk ja 4 v. lapsen tarkastukset toteutetaan laajoina terveystarkastuksina, joihin kutsutaan molemmat vanhemmat ja joissa selvitetään koko perheen terveyttä ja hyvinvointia sekä mahdollista tuen tarvetta. Perheen erityisen tuen tarve pyritään tunnistamaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa ja perheelle tarjotaan tarpeen mukaista lisätukea.

Ensimmäistä lastaan odottaville perheille tehdään myös kotikäynti raskauden loppuvaiheessa lastenneuvolasta.

3.1.2. Koulu- ja opiskelijaterveydenhuolto

Kouluterveydenhuolto on lakisääteistä ja maksutonta perusterveydenhuollon ehkäisevää palvelua. Se on tarkoitettu peruskoululaisille ja heidän perheilleen ja on saatavilla koulupäivien aikana sovitusti kouluilla. Kouluterveydenhuolto on osa koulun moni ammatillista oppilashuoltoa.

Määräaikaistarkastukset tehdään joka vuosiluokalle ja niissä arvioidaan kokonaisvaltaisesti oppilaan terveydentilaa ja pyritään tunnistamaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa koulumenestystä tai terveyttä ja hyvinvointia uhkaavat tekijät. Terveystarkastuksista 1., 5. ja 8. luokan tarkastukset ovat laajoja tarkastuksia, joihin kutsutaan molemmat vanhemmat ja paikalla on sekä terveydenhoitaja että lääkäri.

Opiskeluterveydenhuollon palvelut on tarkoitettu lukiolaisille, toisen asteen ammatillisessa koulutuksessa opiskeleville, ammattikorkeakoululaisille ja yliopisto-opiskelijoille. Lukiossa ja toisen asteen ammatillisessa oppilaitoksessa opiskeleville järjestetään terveydenhoitajan tarkastus ensimmäisenä ja lääkärin tarkastus ensimmäisenä tai toisena opiskeluvuonna. Tarkastuksessa on tärkeä saada kokonaiskäsitys opiskelijan terveydestä ja hyvinvoinnista sekä ohjata opiskelijaa tekemään terveyttä edistäviä valintoja. Huomiota kiinnitetään opiskelijan elämäntilanteeseen, opiskelumotivaatioon ja terveysriskeihin. Opiskelijan terveydentilaa arvioidaan erityisesti opinnoista selviytymisen kannalta.

Laki oppilas- ja opiskelijahuollosta astui voimaan 1.8.2014. Uusi laki lisää kuntien velvollisuuksia erityisesti lukiolaisten ja ammatillisten oppilaitosten opiskelijoiden palvelujen järjestämisessä, erityisesti määräajat kuraattorin, psykologin ja terveydenhoitajan palveluiden saamiseksi on laissa kirjattu.

3.1.3. Suun terveydenhuolto

Suun terveydenhuolto on kiinteä osa neuvolatoimintaa ja koulu- ja opiskelijaterveydenhuoltoa. Terveydenhuoltolaki (1326/2010) ja asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskelijaterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta (338/2011) antavat lakisääteisen raamin toiminnan järjestämiselle. Peruspalvelukeskus Aavan AATTO-mallissa (ks. neuvolapalvelut) on kuvattu suun terveystarkastusten ajankohdat, toteuttajat sekä niihin liittyvät keskusteluaiheet. Määräaikaisten suun terveystarkastusten merkitys on suuri, jotta suun sairaudet voidaan havaita ajoissa ja terveyden edistämistä voidaan tukea ja tehostaa. Edellytykset suun terveyden elinikäiselle ylläpitämiselle luodaan varhaislapsuudessa. Huomiotta jätetyt suun sairaudet voivat merkittävästi haitata lapsen normaalia kasvua ja kehitystä.

Ehkäisevä suun terveydenhuolto aloitetaan jo ennen lapsen syntymää odottavien perheiden suun terveydentilan ja hoidon tarpeen arviolla. Ennen kouluikää suun terveystarkastuksia on vähintään kolme. Kouluterveydenhuollossa suun terveystarkastukset tehdään 1., 3., 5. ja 8.luokan oppilaille. Opiskeluterveydenhuollossa suun terveystarkastuksia on yksi. Terveystarkastusten tavoitteena on suun kliinisen tutkimuksen lisäksi antaa terveysneuvontaa motivoivan keskustelun avulla.

Koko ikäluokan kattavat suun terveystarkastukset ovat tärkeitä erityisen tuen tarpeessa olevien lasten tai perheiden tunnistamiseksi. Terveystarkastuksista poisjääneiden tavoittamiseksi on sovittu yhteinen toimintamalli.

Ehkäisevän suun terveydenhuollon lisäksi lapset ja nuoret käyvät korjaavassa hammashoidossa oikomishoito mukaan lukien. Oikomishoito vaatii säännöllisiä käyntejä vuosien ajan, jolloin hoitosuhde voi muodostua merkittäväksi lapsen ja nuoren kehityksen ja sen seurannan kannalta.

3.1.4. Varhaiskasvatus

Varhaiskasvatus on hoidon, kasvatuksen ja opetuksen kokonaisuus. Varhaiskasvatusta tarjotaan lakisääteisenä jokaisessa kunnassa Aavan alueella päiväkotihoitona ja perhepäivähoitona. Osassa kunnissa on tarjolla myös ryhmäperhepäivähoitoa ja avoimia varhaiskasvatuspalveluja sekä yksityisiä päivähoitopalveluita.

Esiopetus kuuluu toisissa alueen kunnissa varhaiskasvatukseen, toisissa opetustoimeen. Esiopetuksen aamu- ja iltapäivähoitoa tarjotaan päivähoidon toimesta. Pidennetyn oppivelvollisuuden ensimmäinen vuosi toteutetaan pääosin päiväkodeissa

Aavan alueen kunnilla on yhteistyösuuntia paljon. Maakuntarajat risteilevät juuri tällä alueella. Kunnat ovat erikokoisia ja etäällä toisistaan. Aava on alueena laaja, toimijoita paljon ja toimintatavat hyvinkin erilaisia. Varhaiskasvatus siirtyi valtakunnallisesti opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnon alle 1.1.2013 alkaen. Osassa Aavan kunnissa muutos sivistystoimen alle tapahtui jo aiemmin ja osassa tässä vaiheessa. Kunnissa on ollut näin ollen myös hallinnollisia muutoksia varhaiskasvatuksen kohdalla. Tämä kaikki luo haasteita yhteistyölle.

3.1.5. Esiopetus ja perusopetus; alakoulu ja yläkoulu

Esiopetuksen tehtävä

Esiopetuksen tehtävänä on edistää lapsen kasvua ihmisyyteen ja eettisesti vastuukykyiseen yhteiskunnan jäsenyyteen ohjaamalla häntä vastuulliseen toimintaan ja yhteisesti hyväksyttyjen sääntöjen noudattamiseen sekä toisten ihmisten arvostamiseen.

Esiopetuksen keskeisenä tehtävänä on edistää lapsen suotuisia kasvu-, kehitys- ja oppimisedellytyksiä. Siinä tuetaan ja seurataan fyysistä, psyykkistä, sosiaalista, kognitiivista ja emotionaalista kehitystä sekä ennalta ehkäistään mahdollisesti ilmeneviä vaikeuksia. Tärkeää on vahvistaa lapsen tervettä itsetuntoa myönteisten oppimiskokemusten avulla sekä tarjota mahdollisuuksia monipuoliseen vuorovaikutukseen muiden ihmisten kanssa. Lapsen kokemusmaailmaa rikastutetaan ja häntä autetaan suuntautumaan uusiin kiinnostuksen kohteisiin.

Perusopetuksen tehtävä

Perusopetus on osa koulutuksen perusturvaa. Sillä on sekä kasvatus- että opetustehtävä. Sen tehtävänä on toisaalta tarjota yksilölle mahdollisuus hankkia yleissivistystä ja suorittaa oppivelvollisuus ja toisaalta antaa yhteiskunnalle väline kehittää sivistyksellistä pääomaa sekä lisätä yhteisöllisyyttä ja tasa-arvoa.

Perusopetuksen on annettava mahdollisuus monipuoliseen kasvuun, oppimiseen ja terveen itsetunnon kehittymiseen, jotta oppilas voi hankkia elämässä tarvitsemiaan tietoja ja taitoja, saada valmiudet jatko-opintoihin ja osallistuvana kansalaisena kehittää demokraattista yhteiskuntaa. Perusopetuksen on myös tuettava jokaisen oppilaan kielellistä ja kulttuurista identiteettiä sekä äidin-

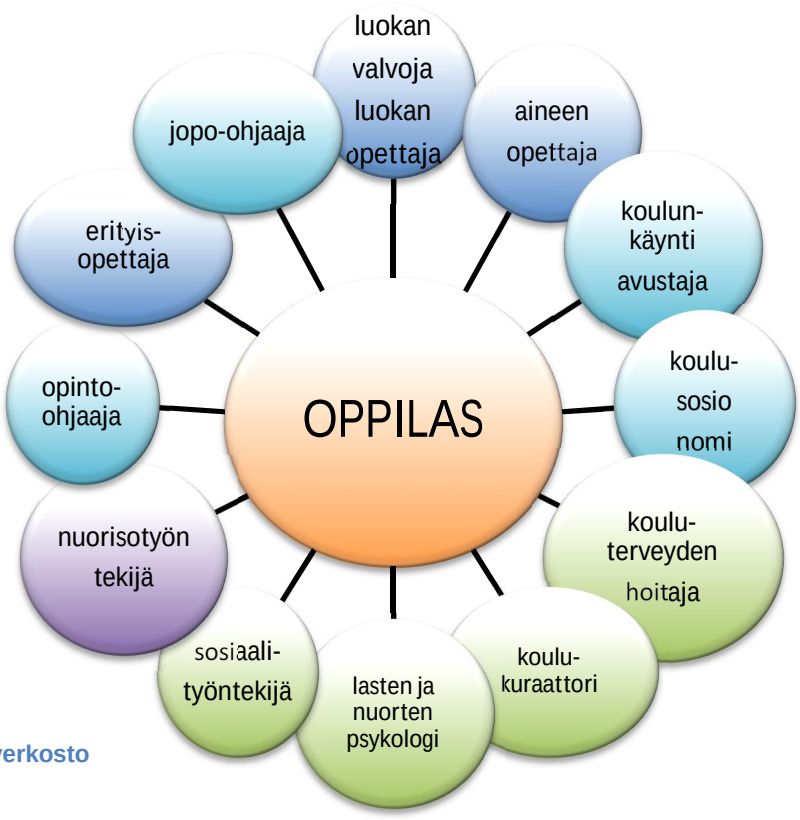
kielen kehitystä. Tavoitteena on myös herättää halu elinikäiseen oppimiseen. Perusopetuksen toiminta-ajatuksena on tarjota oppilaille laaja-alainen ja yleissivistävä koulutus, niin, että se takaa heille monipuoliset jatkokoulutusmahdollisuudet. Tähän pyritään sekä tukemalla oppilaiden itsenäistä työskentelyä että heidän kykyään toimia yhteistyössä muiden kanssa. Opetuksessa otetaan huomioon erilaiset oppijat. Koulu pyrkii kasvattamaan vastuuntuntoisia, yhteistyökykyisiä ja opiskelumyönteisiä nuoria lähtien heidän omista lähtökohdistaan. Opetuksessa pyritään ottamaan huomioon sekä tiedolliset että sosiaaliset näkökohdat.

Kasvatustyössään koulu painottaa vuorovaikutustaitojen omaksumista suhteessa omaan työyhteisöön, ympäröivään yhteiskuntaan ja kansainvälistymiseen. Koulu pyrkii kasvattamaan oppilaistaan yhteiskunnan jäseniä, jotka edistävät myös fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista hyvinvointia ja kunnioittavat luontoa.

Oppilashuollon tavoitteena on lisätä oppilaiden hyvinvointia sekä tukea ja edistää lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista sekä ehkäistä syrjäytymistä. Se on kaikkien kouluyhteisössä työskentelevien sekä oppilashuoltopalveluista vastaavien viranomaisten yhteinen tehtävä.

Oppilashuollossa toteutetaan oppilaiden tasapainoista kasvua ja kehitystä sekä luodaan edellytyksiä hyvälle oppimiselle. Oppilashuolto on kouluyhteisön kehittämistä turvalliseksi oppimisympäristöksi, jossa opitaan, kasvetaan, ennaltaehkäistään ja ratkaistaan ristiriitoja. Tavoitteena on, että oppilas voi kokea koulun turvalliseksi ja viihtyisäksi työpaikaksi, jossa hän saa riittävästi ohjausta ja tukea sekä apua ongelmatilanteissa. Oppilaan asioita hoidetaan luottamuksellisesti.

Ensisijainen vastuu kouluyhteisön hyvinvoinnista on koulun henkilökunnalla. Kouluilla työskentelevään oppilashuoltohenkilöstöön kuuluvat opetushenkilöstön lisäksi lasten ja nuorten psykologit, kouluterveydenhoitajat, kuraattorit, alueelliset sosiaalityöntekijät, koulusosionomit ja Jopo-ohjaaja.

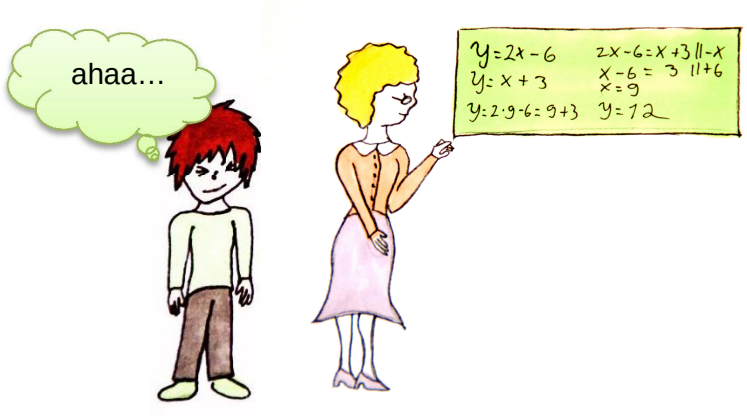
Kuva 2 Viranomaisverkosto

Ohjauksen järjestäminen

Oppilaalla ja hänen huoltajallaan on oltava mahdollisuus saada tietoa perusopetuksen työtavoista, valintamahdollisuuksista ja niiden merkityksestä oppilaan oppimiselle ja tulevaisuudelle. Koulussa toteutettavan ohjauksen tulee ennaltaehkäisevän toiminnan lisäksi tukea erityisesti niitä oppilaita, joilla on opiskeluun liittyviä vaikeuksia tai jotka ovat vaarassa jäädä koulutuksen tai työelämän ulkopuolelle perusopetuksen jälkeen.

Tukiopetus

Tukiopetus on eriyttämisen muoto, jolle ovat ominaisia yksilölliset tehtävät, yksilöllinen ajankäyttö ja ohjaus.

Kerhotoiminta

Kerhotoiminnan tulee perusopetuksen tavoitteiden mukaisesti tukea oppilaan eettistä ja sosiaalista kasvua sekä itsensä monipuolista kehittämistä. Kerhotoiminnan tarkoituksena on edistää myönteisten harrastusten viriämistä sekä antaa oppilaalle mahdollisuus muuhunkin kuin tavanomaiseen koulutyöhön turvallisessa ja rauhallisessa ympäristössä

<u>Kolmiportainen tuki esiopetuksessa ja perusopetuksessa</u>

Oppilaalle suunnattava tuki muodostuu kolmeen portaaseen: yleiseen tukeen, tehostettuun tukeen ja erityiseen tukeen. Tuen tarve voi nousta monesta syystä kuten oppimisen vaikeuksista, käytöksen muuttumisesta tai koulumotivaatio-ongelmista.

Yleinen tuki

Opetuksessa tulee ottaa huomioon kaikkien lasten edellytykset ja tarpeet Tuen tarpeiden arviointi ja tarvittavan tuen tarjoaminen kuuluu opettajan työhön ja kaikkiin opetustilanteisiin. Tuki rakennetaan opettajien sekä tarvittaessa muiden asiantuntijoiden yhteistyönä ja vuorovaikutuksessa huoltajan ja lapsen kanssa.

Yleinen tuki tarkoittaa kaikille oppilaille annettavaa tukea. Yleisessä tuessa painottuvat eriyttäminen, oppimaanohjaus, tukiopetus, ohjaus- ja tukipalvelut (jakotunnit, ryhmäkoon pienentäminen, oppimista tukevat materiaalit ja välineet, huoltajien tapaamiset jne.). Jakson jälkeen arvioidaan tuen riittävyys. Jos tuki ei ole ollut riittävä, siirrytään tehostettuun tukeen.

Tehostettu tuki

Oppilaalle, joka tarvitsee oppimisessaan ja koulunkäynnissään säännöllistä tukea tai samanaikaisesti useita tukimuotoja, on pedagogiseen arvioon perustuen annettava tehostettua tukea hänelle tehdyn oppimissuunnitelman mukaisesti.

Tehostetun tuen aloittaminen ja järjestäminen käsitellään pedagogiseen arvioon perustuen moniammatillisesti yhteistyössä oppilashuollon ammattihenkilöiden kanssa.

Tehostetussa tuessa painottuvat yleisen tuen painotusten lisäksi oppilashuollon tuki, osa-aikainen erityisopetus, koulunkäynnin ohjaajan palvelut sekä ohjaus- ja tukipalvelut (esim. samanaikaisopetus tai pienempi opetusryhmä). Tehostettua tukea varten tehdään oppimissuunnitelma, jossa kuvataan konkreettinen tuki. Oppimissuunnitelma laadinnasta ja toteuttamisesta vastaavat opettajat ja erityisopettaja yhteistyössä. Oppilashuollon osuutta lapsen hyvinvoinnin edistäjänä ja ylläpitäjänä vahvistetaan.

Erityinen tuki

Ennen erityistä tukea koskevan päätöksen tekemistä opetuksen järjestäjän on kuultava oppilasta ja tämän huoltajaa tai laillista edustajaa siten kuin hallintolain (434/2003) 34 §:ssä säädetään. Erityistä tukea annetaan niille lapsille, joiden esiopetusta ja perusopetusta ei kasvun ja oppimisen vaikeuksien vuoksi voida järjestää muuten. Erityinen tuki järjestetään joko yleisen tai pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä. Erityinen tuki muodostuu erityisen tuen päätökseen perustuvasta erityisopetuksesta sekä muista opetuksen tukimuodoista.

Ennen erityisen tuen aloittamista kuullaan huoltajia ja oppilasta hänen kehitystasolleen sopivalla tavalla. Lisäksi hankitaan oppilaan opetuksesta vastaavilta selvitys oppilaan oppimisen etenemisestä ja oppilashuollon ammattihenkilöiden kanssa moniammatillisena yhteistyönä tehty selvitys oppilaan saamasta tehostetusta tuesta ja oppilaan kokonaistilanteesta sekä tehtävä näiden perusteella arvio erityisen tuen tarpeesta (*pedagoginen selvitys*). Pedagogista selvitystä täydennetään tarvittaessa psykologisella tai lääketieteellisellä asiantuntijalausunnolla tai vastaavalla sosiaalisella selvityksellä.

Siirtymisestä erityiseen tukeen tehdään valituskelpoinen kirjallinen päätös. Kun erityisen tuen päätös on tehty, laaditaan oppilaalle HOJKS (henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma). Vastuuhenkilönä toimivat opettaja ja erityisopettaja yhteistyössä. Tuen tarpeellisuus arvioidaan vuosittain ja erityisesti esiopetuksesta perusopetukseen siirryttäessä. Erityisen tuen päätös tulee tarkistaa ainakin toisen vuosiluokan jälkeen sekä ennen seitsemännelle vuosiluokalle siirtymistä.

Pääsääntöisesti portaalta toiselle pitää edetä järjestyksessä. Kuitenkin päätös erityisestä tuesta voidaan tehdä jo ennen esi- tai perusopetuksen alkamista tai esi- ja perusopetuksen aikana ilman

tehostetun tuen antamista, jos se on oppilaan edun mukaista. Tämä edellyttää psykologista tai lääketieteellistä arviota.

Pidennetty oppivelvollisuus
Jos perusopetukselle säädettyjä tavoitteita ei lapsen vammaisuuden tai sairauden vuoksi ilmeisesti ole mahdollista saavuttaa yhdeksässä vuodessa, alkaa oppivelvollisuus vuotta perusopetuslaissa säädettyä aikaisemmin ja kestää 11 vuotta.

Yhteistyö kodin kanssa
Opetuksessa tulee olla yhteistyössä kotien kanssa. Opetus ja kasvatus tulee järjestää yhteistyössä kotien ja huoltajien kanssa siten, että jokainen oppilas saa oman kehitystasonsa ja tarpeidensa mukaista opetusta, ohjausta ja tukea

Tulkitsemis- ja avustajapalveluiden järjestäminen
Vammaisella ja muulla tukea tarvitsevalla oppilaalla on oikeus saada opetukseen osallistumisen edellyttämät perusopetuslain mukaiset tulkitsemis- ja avustajapalvelut.

Opetuksen järjestäminen toiminta-alueittain
Silloin kun opetusta ei voida oppilaan vaikean vamman tai vaikean sairauden vuoksi järjestää oppiaineittain laaditun oppimäärän mukaisesti, opetus tulee järjestää toiminta-alueittain.

3.1.6. Lukio

Lukio jatkaa perusopetuksen opetus- ja kasvatustehtävää. Lukiokoulutuksen tehtävänä on antaa laaja-alainen yleissivistys. Sen tulee antaa riittävät valmiudet lukion oppimäärään perustuviin jatko-opintoihin. Lukiossa hankittuja tietoja ja taitoja osoitetaan lukion päättötodistuksella, ylioppilastutkintotodistuksella, lukiodiplomeilla ja vastaavilla muilla näytöillä.

Lukion tulee antaa valmiuksia vastata yhteiskunnan ja ympäristön haasteisiin sekä taitoa tarkastella asioita eri näkökulmista. Opiskelijaa tulee ohjata toimimaan vastuuntuntoisena ja velvollisuuksistaan huolehtivana kansalaisena yhteiskunnassa ja tulevaisuuden työelämässä. Lukio-opetuksen tulee tukea opiskelijan itsetuntemuksen kehittymistä ja hänen myönteistä kasvuaan aikuisuuteen sekä kannustaa opiskelijaa elinikäiseen oppimiseen ja itsensä jatkuvaan kehittämiseen.

Kasvatustyössä korostetaan yhteistyötä, kannustavaa vuorovaikutusta ja rehellisyyttä. Tavoitteena on, että opiskelija oppii tuntemaan oikeutensa ja velvollisuutensa sekä kasvaa aikuisen vastuuseen omista valinnoistaan ja teoistaan. Opiskelijan tulee saada lukioaikanaan kokemuksia siitä, miten tulevaisuutta rakennetaan yhteisillä päätöksillä ja työllä. (Lukion opetussuunnitelman perusteet 2003). Lukio-opetusta annetaan Aavan alueella Nastolassa ja Orimattilassa. Muiden kuntien osalta nuoret käyvät lukiota yleensä lähialueensa lukioissa.

Lukion ohjaustoiminnan tavoitteena on auttaa opiskelijaa suunnittelemaan ja toteuttamaan omaa opinto-ohjelmaansa sekä tukea häntä oppimisen taitojen kehittämisessä ja valintojen ja ratkaisujen tekemisessä.

Tukitoimet:

- Opinto-ohjaus
  Opinto-ohjausta annetaan sekä yksilö- että ryhmäohjauksena. Opiskelijat voivat ottaa opinto-ohjaajaan yhteyttä opiskeluihin liittyvissä asioissa omatoimisesti. Opinto-ohjaaja toimii asiantuntijana vanhempainilloissa ja pitää yhteyttä muihin oppilaitoksiin ja työelämään.
- Ryhmänohjaus
  Ryhmänohjaajan keskeiset tehtävät ovat opiskelijoiden opinto-ohjelman suunnittelun ja sen toteutumisen seuranta, tiedottaminen, perehdyttäminen ja neuvonta sekä yhdyshenkilönä toimiminen oman koulun sisällä sekä yhteydessä vanhempiin ja opiskelijahuollosta vastaaviin. Ryhmänohjaustuokiot ovat joko ryhmäkohtaista, yksilö- tai pienryhmäohjausta.

Minkä tahansa oppiaineen tueksi on saatavana tukiopetusta. Tukiopetus voi olla yksilöllistä ohjausta tai ryhmäopetusta tukikurssilla.

Opiskeluhuollon tavoitteena on opiskelijan hyvän oppimisen, hyvän psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistäminen ja ylläpitäminen sekä niiden edellyttämä toiminta oppilaitosyhteistyössä. Opiskeluhuoltoa toteutetaan opetustoimen sekä sosiaali- ja terveystoimen monialaisena suunnitelmallisena yhteistyönä opiskelijoiden ja heidän huoltajansa sekä tarvittaessa muiden yhteistyötahojen kanssa.

3.1.7. Ammatilliset oppilaitokset

Koulutuskeskus Salpaus toimii Aavan alueella Nastolassa ja Orimattilassa. Nastolassa on 194 opiskelijaa ammatillisessa koulutuksessa ja 160 opiskelijaa lukiokoulutuksessa. Orimattilassa on 204 ammatillisen koulutuksen opiskelijaa. Salpauksen opiskeluhuoltosuunnitelma on hyväksytty Salpauksen johtoryhmässä 9.9 2014. Muissa Aavan jäsenkunnissa ei ole ammatillisia oppilaitoksia, vaan nuoret käyvät opinnoissa tyypillisesti lähialueensa ammatillisissa oppilaitoksissa.

3.1.8. Lapsiperheiden kotipalvelu ja perhetyö

Lapsiperheiden kotipalvelu ja perhetyö ovat sosiaalihuoltolain mukaisia sosiaalipalveluja, joiden tavoitteena on vanhemmuuden ja arjessa selviytymisen tukeminen. Lapsiperheiden kotipalvelu on sosiaalihuoltolain 19 § mukaista kotipalvelua lapsiperheille. Kotipalvelulla tarkoitetaan asumiseen, hoitoon ja huolenpitoon, toimintakyvyn ylläpitämiseen, lasten hoitoon ja kasvatukseen, asiointiin sekä muihin jokapäiväiseen elämään kuuluvien tehtävien ja toimintojen suorittamista tai niistä avustamista.

Kotipalvelua on mahdollista saada alentuneen toimintakyvyn, perhetilanteen, sairauden, synnytyksen, vamman tai muun vastaavanlaisen syyn perusteella. Perheellä on oikeus saada välttämätön kotipalvelu perheen huolenpitotehtävän turvaamiseksi. Kotipalvelusta voidaan periä asiakasmaksu.

Perhetyö on sosiaalihuoltolain 18 § mukaista hyvinvoinnin tukemista sosiaaliohjauksen keinoin tilanteissa, joissa asiakas ja hänen perheensä tarvitsevat tukea ja ohjausta omien voimavarojen vahvistamiseksi ja keskinäisen vuorovaikutuksen parantamiseksi. Perhetyö liittyy vanhemmuuden tukemiseen, lasten hoidon ja kasvatuksen ohjaamiseen, kodin arjen ja arkirutiinien hallintaan, perheen toimintakyvyn vahvistamiseen uusissa tilanteissa perheen vuorovaikutustaitojen tukemiseen ja sosiaalisten verkostojen laajentamiseen tai syrjäytymisen ehkäisyyn.

Perheitä tuetaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa vahvistamalla perheen omia voimavaroja ja osaamista. Perhetyö on maksutonta, kokonaisvaltaista, suunnitelmallista ja pitkäjänteistä lapsiperheiden tukemista. Keskeisinä työmuotoina ovat kotikäynnit sekä ryhmämuotoiset toiminnot.

3.1.9. Kuraattoripalvelut ja lasten ja nuorten psykologipalvelut

Aavassa työskentelee 7 koulukuraattoria. Kuraattorin työn tavoitteena on tukea lasta ja nuorta koulunkäyntiin ja elämänhallintaan liittyvissä asioissa. Kuraattorit työskentelevät pääasiassa kouluilla, jolloin kynnys hakeutua palveluihin on matala ja erilaisiin pulmiin on mahdollista puuttua mahdollisimman varhaisessa vaiheessa.

Aavassa työskentelee kaksi omaa psykologia, toinen Orimattilan seudulla ja toinen Sysmä- Hartola alueella. Orimattilan kaupungilla on lisäksi kouluilla kaksi omaa psykologia. Pukkilan ja Myrskylän yläkoululaiset saavat koulupsykologin palvelut opetuksen järjestämästä oppilaitoksesta/ kunnasta.

Psykologi toimii neuvola- ja kouluikäisten parissa ja tukee lasten ja nuorten kehitystä, elämänhallintaa sekä heidän perheidensä hyvinvointia. Vanhemmuuden vahvistaminen palvelee asiakkaana olevan lapsen lisäksi myös perheessä kasvavien muiden lasten kehitystä.

Neuvonnan, ohjauksen ja tuen lisäksi psykologi tekee psykologisia perustutkimuksia, joiden pohjalta hän voi tarvittaessa ohjata jatkotutkimuksiin, suositella erityisopetusta tai muita lapselle tarpeellisiksi arvioimiaan tukitoimia. Ennaltaehkäisyn kannalta keskeistä on tukea lasta ja nuorta koulukäynnin nivelvaiheissa yhteistyössä muun oppilashuollon kanssa.

Työtä tehdään yhteistyötahojen kanssa, joita ovat ennaltaehkäisyn ja korjaavan työn näkökulmasta neuvolat, koulut, päiväkodit sekä sosiaalityöntekijät. Korjaavan työn kohdalla tehdään yhteistyötä myös perheneuvoloiden sekä erikoissairaanhoidon, siellä erityisesti lasten psykiatria ja neurologian, kanssa. Vuoden 2015 alussa Aavan hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tulosalue ja vastaanottopalveluiden tulosalue yhdistyivät terveyspalvelujen tulosalueeksi, jonka jälkeen psykologit ja koulukuraattorit toimivat samalla tulosalueella ja yhteistyötä on helpompi kehittää.

Hyvää Aavan alueella on se, että yhteistyö toimii paikkakuntien suhteellisen pienen koon vuoksi; ihmiset tunnetaan, lasten ja nuorten ongelmat huomataan ja niihin päästään puuttumaan. Alueilla on toimivat oppilashuoltoryhmät sekä lasten kuntoutusryhmät. Koulujen, päivähoidon ja lastensuojelun kanssa yhteistyö psykologien kanssa on säännöllistä ja toimivaa. aavan psykologit on kokeneita ja pitkälle lisäkoulutettuja, he pystyvät tuottamaan monipuolisesti ja laadukkaasti lasten, nuorten ja perheiden mielenterveyspalveluita. Myös monissa muissa lasten palveluiden kannalta keskeisissä toimissa on pätevät ja kokeneet, toimessaan pitkään olleet henkilöt.

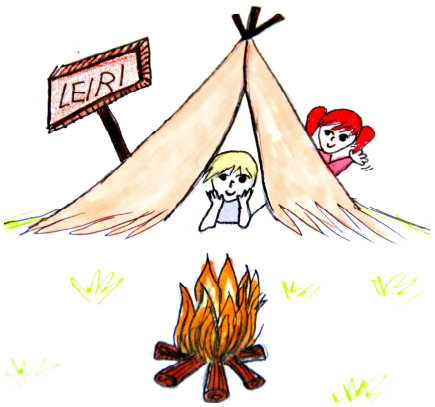
Lastensuojelun kohdalla korostuu eri toimijoiden tietojen vaihtamisen monimutkaisuus. Erityisesti molemminpuolinen tietojen vaihtaminen koetaan puutteellisena. Terveydenhuollossa on opittu antamaan tietoja lastensuojelun sosiaalityöntekijöille, mutta tietojen molemminpuolinen vaihtaminen on vielä puutteellista, että lapsen ja nuoren hoidon suunnittelu saataisiin järkeväksi.

Säästötoimet ja palveluiden keskittäminen ovat tiedostettuna uhkana, kun kyse on pienten erityisryhmien tarvitsemista palveluista. Muina uhkina nähdään erityisopetuksen niukat resurssit, lasten sijoittamisen välttämistä viimeiseen asti sekä erikoissairaanhoidon nuorisopsykiatrian puolella olevat pitkät jonot. Myös yhteistyötä kokonaisuudessaan erikoissairaanhoidon kanssa halutaan parantaa. Koulu- ja neuvolalääkärien saatavuus vaihtelee paikkakunnittain ja ajoittain ja on näin ollen ennakoimatonta.

3.1.10. Nuorisotyö

Nuorisotyö ja -politiikka kuuluvat kunnan tehtäviin. Kunnan nuorisotyöhön ja -politiikkaan kuuluvat nuorisolain mukaisesti nuorten kasvatuksellinen ohjaus, toimintatilat ja harrastusmahdollisuudet, tieto- ja neuvontapalvelut, nuorisoyhdistyksien ja muiden nuorisoryhmien tuki, liikunnallinen, kulttuurinen, kansainvälinen ja monikulttuurinen nuorisotoiminta, nuorten ympäristökasvatus sekä tarvittaessa nuorten työpajapalvelut tai muut paikallisiin olosuhteisiin ja tarpeisiin sopivat toimintamuodot. Kunnat päättävät itse millä tavoin ne toteuttavat nämä palvelut. Nuorisolaissa todetaan, että niitä toteutetaan alueellisena ja monialaisena yhteistyönä sekä yhteistyössä nuorten ja järjestöjen kanssa.

Perusnuorisotyön palvelut koostuvat nuorisotalotoiminnasta, nuorisotilojen ja -alueiden vuokraamisesta, kerhotoiminnasta, leiri- ja retkitoiminnasta, tapahtumista, kansainvälisestä nuorisotyöstä ja nuorisotyöstä kouluilla. Enenevässä määrin käytetään myös verkkonuorisotyötä. Nuoria kohdataan ja autetaan erilaisissa pulmissa netissä, missä he luonnostaan viettävät vapaa-aikaansa.

Nuorisolain mukaan nuorille on järjestettävä mahdollisuus osallistua paikallista ja alueellista nuorisotyötä ja -politiikkaa koskevien asioiden käsittelyyn. Lisäksi nuoria on kuultava heitä koskevissa asioissa. Tämä voi tapahtua monin eri tavoin, esim. nuorisovaltuustojen ja muiden vaikuttajaryhmien, verkkopohjaisten kuulemisjärjestelmien sekä kouluissa ja nuorisotaloissa toimivien rakenteiden kautta.

Nuorisolaissa todetaan, että kunnissa on oltava nuorten ohjaus- ja palveluverkosto paikallisten viranomaisten monialaista yhteistyötä varten. Siihen kuuluvat opetus-, sosiaali- ja terveys- ja nuorisotoimen sekä työ- ja poliisihallinnon edustajat. Lisäksi siihen voi kuulua myös puolustushallinnon ja muiden viranomaisten edustajia. Verkoston tehtävänä on koota tietoja nuorten kasvu- ja elinoloista paikallisen päätöksenteon tueksi, edistää nuorille suunnattujen palvelujen yhteensopivuutta ja vaikuttavuutta, suunnitella ja tehostaa menettelytapoja palveluihin ohjautumiseksi sekä edistää palvelujen järjestämiseen liittyvää tiedonvaihtoa. Verkosto ei käsittele yksittäistä nuorta koskevia asioita.

Etsivä nuorisotyö on erityisnuorisotyötä, jonka tavoitteena on olla läsnä nuorten keskuudessa ja tarjota mahdollisuus turvalliseen ja luottamukselliseen aikuiskontaktiin. Etsivä nuorisotyö etsii nuoren kanssa ratkaisuja nuoren pulmiin ja auttaa nuorta saavuttamaan tarvitsemansa palvelut. Etsivän työn ensisijaisena tehtävänä on auttaa alle 29-vuotiaita nuoria, jotka ovat koulutuksen tai työmarkkinoiden ulkopuolella tai jotka tarvitsevat tukea saavuttaakseen tarvitsemansa palvelut. Etsivä nuorisotyö tarjoaa nuorelle varhaista tukea, jos nuori sitä itse haluaa. Nuorisolaissa todetaan, että kunta tarvittaessa toteuttaa etsivää nuorisotyötä. Kunta voi myös hankkia palvelun.

Nuorten työpajat ovat alle 29-vuotiaille, työttömille nuorille tarkoitettuja työharjoittelupaikkoja. Nuorisotyön kannalta työpajat ovat nuorille hyviä paikkoja elämäntaitojen kehittämiseen, aikuistumiseen, yhteisölliseen kasvuun ja työssä oppimiseen.

Kunnallinen nuorisotyö on toimialana valtakunnallisesti pieni, mistä seuraa sekä hyötyä että haasteita. Nuorisotyön sisältöjen kehittäminen jää helposti kuntien sisäiseksi toiminnaksi, kun alalla ei ole valtakunnallisesti kattavaa järjestelmää ideoiden, käytäntöjen, menetelmien tai kehittämistyön levittämiseksi.

3.1.11. Lapsiperheiden sosiaalityö

Lapsiperheiden sosiaalityö tarjoaa kuntalaisille sosiaalihuoltolain mukaisen sosiaalityön ja sosiaalipalvelujen lisäksi lastensuojelulain mukaista lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua.

Lastensuojeluasian vireille tulo

Lastensuojeluasia tulee vireille hakemuksesta tai kun sosiaalityöntekijä tai muu lastensuojelun työntekijä on saanut muutoin tietää mahdollisesta lastensuojelun tarpeessa olevasta lapsesta. Lastensuojelulain 25 §:ssä säädetään ilmoitusvelvollisuudesta.

Lastensuojeluasian vireille tulon jälkeen sosiaalityöntekijän tai muun lastensuojelun työntekijän on arvioitava välittömästi lapsen mahdollinen kiireellinen lastensuojelun tarve. Lisäksi on tehtävä sosiaalihuoltolain 36 §:n mukainen palvelutarpeen arviointi, jollei arvioinnin tekeminen ole ilmeisen tarpeetonta. Palvelutarpeen arvioinnin yhteydessä selvitetään lastensuojelun tarve, ellei asia ole selvästi luonteeltaan sellainen, ettei lastensuojelun tukitoimia tarvita.

Palvelutarpeen arviointi

Palvelutarpeen arvioinnissa selvitetään lapsen tilannetta kokonaisvaltaisesti yhdessä lapsen ja hänen perheensä sekä mahdollisten yhteistyötahojen kanssa siten, että lapsi on työskentelyssä osallisena. Tarkoituksena on selvittää lapsen elämään vaikuttavat asiat, mm. lapselle läheiset ihmiset, koulunkäynti, päivittäinen hoito ja muut lapsen hoitoon ja huolenpitoon sekä kasvuun ja kehitykseen vaikuttavat seikat.

Palvelutarpeen arviointi tulee aloittaa seitsemän arkipäivän kuluessa asian vireille tulosta ja se tulee valmistua viimeistään kolmen kuukauden kuluessa asian vireille tulosta. Yhteenvedossa sosiaalityöntekijä ottaa kantaa siihen, alkaako perheen lastensuojelun asiakkuus.

Lapsiperheiden sosiaalityön palveluissa palvelutarpeen arvioinnin tekeminen on keskitetty alkuarviointitiimiin, jossa työskentelee kaksi sosiaalityöntekijää ja kolme sosiaaliohjaajaa.

Lastensuojelun asiakkuus

Lastensuojeluasiakkuus alkaa, kun sosiaalityöntekijä toteaa palvelutarpeen arvioinnin perusteella, että

1) lapsen kasvuolosuhteet vaarantavat tai eivät turvaa lapsen terveyttä tai kehitystä; taikka

2) lapsi käyttäytymisellään vaarantaa terveyttään ja kehitystään; ja

3) lapsi tarvitsee lastensuojelulain mukaisia palveluja ja tukitoimia.

Lastensuojelun asiakkuus alkaa myös silloin, kun lastensuojeluasian vireille tulon johdosta ryhdytään kiireellisiin toimiin lapsen terveyden ja kehityksen turvaamiseksi tai kun lapselle tai hänen perheelleen muutoin annetaan lastensuojelulaissa tarkoitettuja palveluja tai muuta tukea ennen palvelutarpeen arvioinnin valmistumista.

Asiakkuuden alkaessa lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä tekee yhteistyössä perheen ja tarvittaessa muiden perheen kanssa toimivien tahojen kanssa lapsen yksilöllisen asiakassuunnitelman työskentelyn pohjaksi. Asiakassuunnitelmaa tarkistetaan tarpeen vaatiessa tai vähintään kerran vuodessa.

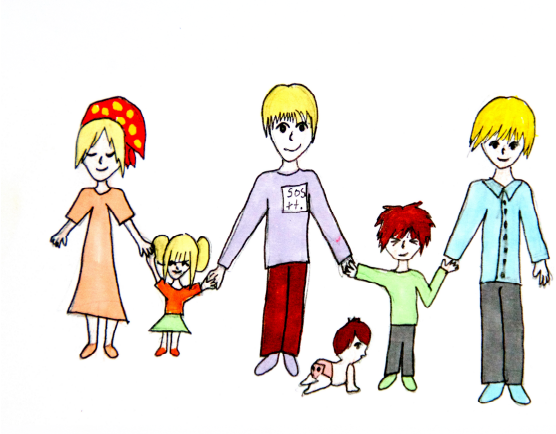
Lastensuojelun asiakkuuden aikaisia työskentelymuotoja ovat avohuollon tukitoimet, lapsen kiireellinen sijoitus, huostaanotto, sijaishuolto ja jälkihuolto.

Peruspalvelukeskus Aavassa avo-, sijais- ja jälkihuollon työskentely on organisoitu tiimeihin alueittain. Orimattila-Pukkila-Myrskylä –alueella työskentelee vuonna 2015 neljä sosiaalityöntekijää, kolme sosiaaliohjaajaa ja perhetyöntekijä, Nastola-Iitti alueella viisi sosiaalityöntekijää ja neljä sosiaaliohjaajaa sekä Hartola-Sysmä –alueella yksi sosiaalityöntekijä ja perhetyöntekijä. Lisäksi koko Aavan alueella työskentelee kaksi sosiaaliohjaajaa työparina perhetyössä sekä yksi psykiatrinen sairaanhoitaja.

Avohuollon tukitoimet

Lastensuojelun tarpeessa olevien lapsien hyvinvointi, terveys ja myönteinen kehitys pyritään turvaamaan sosiaalihuoltolain 3§:n mukaisilla palveluilla ja avohuollon tukitoimilla. Sosiaalihuoltolain mukaisia palveluita ovat mm. tukihenkilö- ja tukiperhetoiminta, perhetyö ja vertaisryhmät.

Lastensuojelulain 36 §:n mukaisia avohuollon tukitoimina järjestetään:

1) tukea lapsen ja perheen ongelmatilanteen selvittämiseen;

2) lapsen taloudellista ja muuta tukemista koulunkäynnissä, ammatin ja asunnon hankinnassa, työhön sijoittumisessa, harrastuksissa, läheisten ihmissuhteiden ylläpitämisessä sekä muiden henkilökohtaisten tarpeiden tyydyttämisessä;

3) lapsen kuntoutumista tukevia hoito- ja terapiapalveluja;

4) tehostettua perhetyötä;

5) perhekuntoutusta; sekä

6) muita lasta ja perhettä tukevia palveluja ja tukitoimia

Lastensuojelun tehostettu perhetyö on tavoitteellista vanhempien ja perheiden kokonaisvaltaista muutokseen tukemista heidän omassa lähiympäristössään ja arjessa. Tehostettu perhetyö on muutostyötä perheen kanssa tilanteessa, jossa tarvitaan vankkaa tukea selviytymiseen. Perheen kanssa työskennellään tiiviisti, tarvittaessa tapaamisia on useita kertoja viikossa sekä myös viikonloppuisin. Keskeistä on perheen omien voimavarojen löytäminen, perheen vuorovaikutussuhteiden tukeminen ja lapsen nostaminen keskiöön perheen arjessa.

Kiireellinen sijoitus, huostaanotto, sijais- ja jälkihuolto

Lapsen kiireelliseen sijoitukseen voidaan ryhtyä, jos lapsi on välittömässä vaarassa tai muutoin kiireellisen sijoituksen ja sijaishuollon tarpeessa (Lsl 38§). Peruste kiireelliselle sijoitukselle voi syntyä esimerkiksi silloin, jos huoltajat ovat äkillisesti ja väliaikaisesti kykenemättömiä huolehtimaan lapsestaan.

Sijaishuollolla tarkoitetaan kiireellisesti sijoitetun tai huostaan otetun lapsen hoidon ja kasvatuksen järjestämistä kodin ulkopuolella. Sijaishuolto voidaan järjestää perhehoitona, laitoshoitona tai muulla lapsen tarpeiden mukaisella tavalla. Sijaishuolto pyritään järjestämään ensisijaisesti perhehoitona, mikäli se on lapsen tarpeiden mukaista. Peruspalvelukeskus Aava tekee yhteistyötä Lahden kaupungin organisaatioon kuuluvan seudullisen perhehoitoyksikön kanssa perhehoidon järjestämisessä. Laitoshoito ostetaan yksityisiltä lastensuojeluyksiköiltä. Sijaishuollon aikana sosiaalityöntekijä työskentelee suunnitelmallisesti lapsen vanhempien sekä sijaishuoltopaikan tai sijaisvanhempien kanssa ja tapaa sijoitettua lasta säännöllisesti.

Huostaanottoon ja sijaishuollon järjestämiseen voidaan ryhtyä vain, jos avohuollon tukitoimet eivät ole sopivia tai mahdollisia taikka ne ovat osoittautuneet riittämättömiksi lapsen edun mukaisen huolenpidon toteutumiseksi ja sijaishuollon arvioidaan olevan lapsen edun mukaista

Lapsilla ja nuorilla, jotka ovat olleet sijoitettuina kodin ulkopuolella, on pääsääntöisesti oikeus jälkihuoltoon. Jälkihuollolla pyritään helpottamaan lapsen kotiutumista tai tukemaan nuoren itsenäistymistä. Jälkihuolto voi koostua mistä tahansa sosiaali- ja terveydenhuollon palveluista. Velvollisuus järjestää jälkihuolto päättyy nuoren täyttäessä 21 vuotta tai viisi vuotta sen jälkeen, kun kodin ulkopuolella sijoitettuna ollut lapsi on viimeksi ollut lastensuojelun asiakkaana.

3.1.12. Vammaisten palvelut

Vammaisten palveluilla pyritään järjestämään vammaisille lapsille ja nuorille sekä heidän perheilleen tasavertaiset mahdollisuudet elämiseen taloudellisesta ja sosiaalisesta asemasta riippumatta. Ensisijaisena tavoitteena on mahdollistaa yleiset palvelut (esim. neuvolan perhetyö, lapsiperheiden kotipalvelu, omaishoidon tuki), mutta näiden lisäksi voidaan tarvita myös vammaispalvelulain tai kehitysvammalain mukaisia erityispalveluita. Peruspalvelukeskus Aavan alueella vammaissosiaalityötä ja -ohjausta tehdään johtavan sosiaalityöntekijän, kehitysvammahuollon koordinaattorin ja neljän sosiaaliohjaajan panoksella.

Palveluiden ja tukitoimien kartoittamiseksi tehdään henkilökohtainen palvelusuunnitelma. Se laaditaan yhdessä vammaisen lapsen/nuoren ja hänen huoltajiensa, omaisten ja muiden lapsen tai nuoren kanssa toimivien yhteistyötahojen kanssa. Vammaispalvelulain mukaisia palveluita ovat mm. kuljetuspalvelut, henkilökohtainen apu, palveluasuminen, päivätoiminta sekä asunnon muutostyöt ja asuntoon kuuluvat välineet ja laitteet.

Vammainen lapsi tai nuori voi saada vammaispalveluna ohjausta esim. kommunikointiin (AAC-ohjaus) tai liikkumistaidon opetteluun (näkövammaiset). Lisäksi tukea voidaan myöntää esim. harrastamisen apuvälineisiin tai muuhun toimintaan osallistumiseen.

Kehitysvammaisten erityishuoltoon kuuluvia palveluja ovat 1) tutkimukset 2) terveydenhuolto 3) tarpeellinen ohjaus, kuntoutus sekä toiminnallinen valmennus 4) työtoiminnan ja asumisen järjestäminen sekä muu vastaava yhteiskunnallista sopeutumista edistävä toiminta 5) henkilökohtaisten apuneuvojen ja apuvälineiden järjestäminen 6) yksilöllinen hoito ja muu huolenpito 7) henkilön huoltajan tai muiden perheenjäsenten tai muuten läheisen henkilön ohjaus ja neuvonta 8) tiedotustoiminta erityishuoltopalveluista 9) kehityshäiriöiden ehkäisy sekä muu vastaava erityishuollon toteuttamiseksi tarpeellinen toiminta.

Sosiaalipalvelut järjestää kehitysvammaisille lapsille aamu- ja iltapäivähoitoa sekä tilapäishoitoa. Aamu- ja iltapäivähoidon avulla tuetaan vanhempien työssäkäyntiä. Tilapäishoidon avulla tuetaan perheen jaksamista vaativassa hoito- ja kasvatustehtävässä.

Vammaiselle nuorelle voidaan tarvittaessa järjestää tukihenkilö. Tukihenkilö auttaa vapaa-ajan vietossa, harrastuksissa ja vahvistaa nuoren itsenäistä selviytymistä arjessa. Sosiaalihuoltolain mukainen omaishoidon tuki on tarkoitettu tilanteisiin, joissa omainen sitoutuu pitkäaikaissairaan tai vammaisen lapsen / nuoren hoitoon kotona.

Tulevaisuuden haasteena vammaisten palveluiden kentässä on palveluiden kehittäminen entistä monipuolisemmiksi vastaamaan uusiin ja monimutkaistuviin erityisryhmien palvelutarpeisiin (mm. neuropsykiatriset lapset ja nuoret), asiakaslähtöisemmiksi ja kustannustehokkaammiksi sekä osaavan henkilöstön saaminen tehtäviin. Sosiaalipalveluiden psykiatrisen sairaanhoitajan työpanosta onkin vuonna 2014 alettu suunnata erityisesti neuropsykiatristen lasten ja nuorten sekä heidän perheidensä tukemiseen.

Psykososiaalisen tuen osuutta vammaisten lasten ja nuorten palveluissa on tarkoitus vielä edelleen laajentaa mm. asiakasryhmämuotoiseen toimintaan. Vammaisten lasten perheiden arjessa jaksamisen tukeminen on tärkeää, jotta voitaisiin ennaltaehkäistä lastensuojelun tarvetta ja lapsen tai nuoren myöhempää syrjäytymistä. Näissä rajakohdissa on vammaisten palveluiden yhteistyöllä lastensuojelun ja kaikkien muidenkin toimijoiden (aikuissosiaalityö, neuvolat, terveydenhuollon kuntoutus, päivähoito, koulu, nuorisotoimi ym.) kesken erityinen merkitys. Yhteistyön onnistuminen edellyttää niin vammaisten palveluiden kuin myös muiden toimijoiden osaamisen lisääntymistä eri vammaisryhmien erityispiirteistä ja -tarpeista.

Uuteen sosiaalihuoltolakiin on lisätty ennaltaehkäisevää tukea lapsiperheille. Perhetyötä olisi sen mukaan tulevaisuudessa mahdollista saada lisää esimerkiksi neuvolan kautta ja kuntien on järjestettävä kotipalvelua sitä tarvitseville lapsiperheille. Käytännössä uudistus tarkoittaisi pääsemistä lähemmäksi tavoitetta, että jo pelkästään yleisillä palveluilla tai tarvittaessa yleisiä palveluita erityispalveluin täydentämällä vammaisen lapsen perheen olisi mahdollista saada tukea ilman lastensuojelun asiakkuutta.

3.1.13. Aikuissosiaalityö

Aikuissosiaalityössä tuotetaan palveluja lähinnä täysi-ikäisille. Aikuissosiaalityön tavoitteena on auttaa ja tukea asiakkaita elämän eri tilanteissa sekä ehkäistä asiakkaiden syrjäytymistä. Aikuissosiaalityö on suunnitelmallista muutostyötä, jota tehdään moniammatillisesti yhteistyössä asiakkaan ja eri toimijoiden kesken. Verkostotyö on olennainen osa sosiaalityötä. Nuorten aikuisten osalta on esimerkiksi etsivä nuorisotyöntekijä hyvin tärkeä yhteistyökumppani.

Aikuissosiaalityössä tehdään tiivistä tiimityöskentelyä omassa kunnassa sekä yhteistoiminta-alueella. Tarvittaessa työskennellään myös koko Aavan alueella. Tiimeihin kuuluvat sosiaalityöntekijät, sosiaaliohjaajat ja palvelusihteerit. Palvelusihteerien vastuulla on sosiaalitoimistojen aukioloaikana asiakaspalvelu ilman ajanvarausta, missä asiakkaat saavat ohjausta ja neuvontaa raha-/toimeentulotukeen liittyvissä asioissa. Sosiaaliohjaajan vastuulla on työllisyyteen ja koulutukseen liittyvät asiat ja hän tekee tiivistä yhteistyötä työvoimahallinnon työntekijöiden kanssa. Sosiaalityöntekijä vastaa asiakkaiden kokonaistilanteiden kartoittamisesta sekä asiakasprosessien eteenpäin viemisestä.

Kaikille uusille alle 25-vuotiaille toimeentulotukiasiakkaille varataan mahdollisimman nopeasti aika sosiaalityöntekijälle tai sosiaaliohjaajalle. Myös lapsiperheiden huoltajia kutsutaan työntekijän tapaamiselle.

Aikuissosiaalityön työntekijä voi tarvittaessa tehdä ennakollisen lastensuojeluilmoituksen. Ilmoituksen tavoitteena on turvata tarpeelliset ja riittävät tukitoimet odottavalle äidille sekä syntymättömälle lapselle ja hänen tulevalle perheelleen. Kun on ilmeistä, että perhe tulee tarvitsemaan lastensuojelun tukitoimia heti lapsen syntymän jälkeen, on tärkeää, että sosiaalitoimen lastensuojelu saa tiedon riittävän ajoissa. Tämä mahdollistaa palveluiden suunnittelun yhdessä tulevien vanhempien kanssa jo ennen lapsen syntymää.

Aikuissosiaalityössä voidaan myös, asiakkaan niin halutessa, yhdessä lapsen tai hänen vanhempansa kanssa tehdä pyyntö lastensuojelutarpeen arvioimiseksi. Pyyntö käsitellään samalla tavoin kuin lastensuojeluilmoitus.

Useammassa kunnassa olevissa toimintakeskuksissa järjestetään kuntouttavaa työtoimintaa. Kuntouttava työtoiminta on yksi työllistämistoimenpiteistä ja sen tavoitteena on jokaiselle osallistujalle löytää oma polku kohti esim. työllistymistä tai koulutusta. Toimintakeskuksissa tuetaan elämänhallintaa ja tuetaan asiakkaan omia voimavaroja arjesta selviytymiseen. Toimintakeskuksissa voi nuori esimerkiksi löytää mielekästä tekemistä samalla kun häntä tuetaan etsimään omaa tulevaisuuden ammattiaan. Toimintakeskuksissa saa myös konkreettista apua ja tukea erilaisten käytännön asioiden hoitamiseen.

Toimeentulotuki on sosiaalipalveluiden taloudellinen ja viimesijainen tukimuoto kotitalouksille. Palvelusihteerit käsittelevät perustoimeentulotuen sekä osan täydentävästä toimeentulotuesta. Sosiaalityöntekijät käsittelevät harkintaa vaativaa täydentävää toimeentulotukea sekä ehkäisevää toimeentulotukea.

3.1.14 Päihde- ja mielenterveyspalvelut

Aavassa toimii terveyspalvelujen tulosalueella seitsemän psykiatrista sairaanhoitajaa mielenterveyspalveluissa ja kaksi sairaanhoitajaa pitää päihdevastaanottoa. Molemmat vastaanotot on saatavilla kaikilla muilla paikkakunnilla paitsi Orimattilan seudulla. Orimattilan seudulla palvelut on keskitetty Orimattilan terveysasemalle. Asiakkaita tavataan pääasiassa yksilövastaanotoilla, perhetapaamisissa sekä toisinaan läheisneuvonpidoissa. Psykiatriset sairaanhoitajat ja psykiatri eivät ainakaan toistaiseksi ole ottaneet vastaan alle 18-vuotiaita. Vain Hartolassa toimiva psykiatrinen sairaanhoitaja, jolla on vahva lastenneuvolan työkokemus taustalla saattaa poiketa tästä, ellei lapsen hoitoa saada muuten järjestettyä.

Nuorilla, erityisesti päihdenuorilla ja - perheillä sitoutuminen hoitosuhteeseen on hyvin vaihtelevaa. Sitoutumaton nuori tai hänen perheensä koetaan vaikeana asiana. Ei riitä, että työntekijä sitoutuu ja haluaa saada nuoren elämään ryhtiä. Näissä tilanteissa verkostoituminen on välttämätön voimavara ja mahdollisuus tarjota asiakkaalle hänelle räätälöityjä palveluita.

Päihdesairaanhoitajia on ollut vasta vuodesta 2013 lähtien ja heidän työpanoksensa alkaa näkyä positiivisesti perheiden avunsaannissa. Heidän erityisosaamisensa yhdistettynä muiden ammattiosaamiseen on tuonut nuorten ja perheiden nopeaan avunsaantiin joustavuutta. Nuoren henkilön kohdalla asiakaskontaktiin kuuluu kartoittaa perheen ja muun lähiympäristön psyykkinen ja fyysinen terveydentila.

Lasten ja nuorten asiat tulevat esille useimmiten vanhempien mielenterveys- ja päihdeongelmien kohdalla. Vanhemmilla ei aina ole ymmärrystä havaita, että oma sairaus tai perheen kriisi vaikuttaa myös lapsiin. Jos hoitoon tulevalla on huollettavaan alaikäisiä lapsia, selvitetään vanhempien kyky huolehtia lapsistaan ja tarvittaessa kyky ottaa apua vastaan. Lapsiperheiden kotipalvelu on ensisijainen apu, tarvittaessa mukaan otetaan myös psykologi tai perhetyö. Osa psykiatrisista sairaanhoitajista tapaa säännöllisesti lapsiperheiden sosiaalityön perhetyötä tekeviä sosiaaliohjaajia. Lapsiperheiden auttamisessa tärkeintä on saada aikaan matalan kynnyksen palveluita, joissa perhe itse saadaan toimimaan eikä hukuteta heitä auttajien liian isoon verkkoon.

Oman työn kehittämisessä kaivataan ryhmätyön tekemistä ja valmiuksia tähän entistä enemmän. Myös ryhmien suhteen kaivataan yhteistyötä muiden toimijoiden kanssa. Päihdekuntoutujille ei ole perusterveydenhuollossa tarjolla riittävää tukea. Työntekijät kaipaavat myös yhteistä sopimista siihen, minkäikäisiä asiakkaita ohjataan Aavan päihdehoitajille. Nuoret päihteiden käyttäjät koetaan ongelmallisena siinä, että oikein mikään taho ei ota heistä tällä hetkellä vastuuta.

Yhteistyön sujuminen liittyy selvästi paikkakunnan kokoon; mitä pienempi paikkakunta, sen sujuvammin tehdään työtä ja kootaan verkostoja yhdessä. Hartola erottautuu yhteistyön osalta muita edellä olevaksi.

Sosiaalipalvelujen tulosalueen päihde- ja mielenterveyspalveluissa itsenäistä asumista tukevien tukikeskusten asiakkaita ovat kotona asuvat, pääasiassa yli 18-vuotiaat, päihde- ja mielenterveysasiakkaat. Tukikeskuksia ovat päivätoimintakeskus Kukkanen Nastolassa sekä asumisyksikkö Sarastus Orimattilassa. Tukikeskuksissa työskentelee sairaanhoitaja, sosiaaliohjaaja sekä lähihoitajia. Iitin toimintakeskuksessa kaksi lähihoitajaa ovat erikoistuneet päihde- ja mielenterveyskuntoutukseen. Sysmässä ja Hartolassa ei sosiaalipalveluilla ole erikseen päihde ja mielenterveyspalvelujen työntekijää, vaan palvelu tuotetaan tarpeen mukaan koti- ja asumispalvelujen kotihoidon toimesta.

Palvelun tavoitteena on edistää asiakkaan psykososiaalisia taitoja ja fyysisiä mahdollisuuksia osallistua mm. päivä- ja ryhmätoimintaan, kannustaa ja tukea asiakasta arjen askareiden itsenäiseen hoitamiseen ja elämänhallintaan. Palvelu sisältää päivä- ja ryhmätoimintaa, kotikäyntejä sekä tukikäyntejä tukikeskuksissa. Palvelu voidaan myöntää myös lastensuojelun avohuollon tukitoimenpiteenä. Yhteistyötä tehdään mm. erikoissairaanhoidon, terveysasemien psykiatristen sairaanhoitajien ja päihdesairaanhoitajien sekä seurakunnan kanssa.

Sosiaalipalvelujen päihde- ja mielenterveyspalveluihin kuuluu lisäksi päihdehoidon katkaisu–ja laitoskuntoutuksen järjestäminen. Sosiaalityöntekijät ohjaavat palveluihin sekä tekevät kuntoutussuunnitelmia. Verkostopalaverit sekä yhdessä tehtävät kuntoutussuunnitelmat päihdesairaanhoitajien kanssa ovat kehitteillä. Avohoidon ja sosiaalityön kiinteä yhteistyö koetaan tärkeäksi.

Jotkut laitoksista järjestävät yksilökuntoutuksen lisäksi myös perhekuntoutusta. Avokuntoutusta ostetaan esimerkiksi A-klinikalta. Nuorille on liian suppea palveluvalikko. Painopiste tulevaisuudessa päihdekuntoutuksessa on avokuntoutuksessa, perhekuntoutuksessa, nuorissa ja verkostoissa.. Perhekuntoutukseen kaivataan uusia avohoidollisia malleja. Päihdetyön ja psykiatrian saumaton yhteistyö on tärkeää. Joustavilla hoitopoluilla pystytään tuottamaan hyviä kuntoutuksia.

Ryhmätoiminta on merkityksellinen osa asiakastyössä ja toimintaa onkin kehitetty viime vuosina enemmän yksilötyöpainotteisesta toimintatavasta asiakasta aktivoivaan ja sosiaalistavaan toimintatapaan. Nuorille kohdennettua ryhmätoimintaa on tarkoitus kehittää yhdessä muiden toimijoiden kanssa.

3.2. KESKITETYT PALVELUT

3.2.1. Perheneuvola

Lahden kaupungin hallinnoiman Päijät-Hämeen perheneuvolan ydintehtävä on tuottaa kasvatus- ja perheneuvontapalveluja, puheterapiapalveluja sekä perheasiainsovittelua. Toiminnan painopisteenä on lapsen kehitykseen ja kasvatukseen, parisuhteeseen ja vanhemmuuteen liittyvä asiakastyö, johon kuuluvat lapsen, perheen ja vuorovaikutukseen liittyvät tutkimukset ja hoidot. Perheneuvola antaa asiantuntija-apua kasvatus- ja perheasioissa. Palvelut ovat tarkoitettu lapsiperheille, joissa on alle 18 -vuotiaita lapsia.

Perheneuvolan asiakkuuteen tullaan vanhempien omasta aloitteesta tai jonkun yhteistyötahon kuten neuvolan, päivähoidon, koulun tai lastensuojelun ohjaamana. Asiakastyö on moniammatillista ja verkostotyötä. Työskentely aloitetaan arvioimalla asiakkaan tuen tarve ja sopimalla työskentely-

aikataulusta. Tarvittaessa arviointi tehdään yhdessä päivähoidon, koulun, lastensuojelun tai muun verkoston kanssa.

Kasvatus- ja perheneuvolapalvelujen asiakasvastaanotto on keskitetty Lahteen, Aleksanterinkatu 18 A sijaitsevaan toimitilaan. Tarvittaessa perheneuvolan työntekijät, ennen kaikkea pikkulapsitiimi, tekevät kotikäyntejä. Tarvittaessa perheneuvolan työntekijät osallistuvat neuvotteluihin ja verkosto-tapaamisiin Aavan alueella.

3.2.2. Lastenpsykiatria

Vastuuyksiköt: Lastenpsykiatrian poliklinikka ja lastenpsykiatrian osasto 3.
Lastenpsykiatriset palvelut on tarkoitettu alle 13-vuotiaille lapsille ja heidän perheilleen. Palvelujen piiriin tullaan pääsääntöisesti lääkärin lähetteellä, joka osoitetaan ylilääkärille.

Poliklinikka

Poliklinikalla toteutetaan lastenpsykiatrisia tutkimuksia ja hoitoja sekä suunnitellaan ja seurataan lasten psykiatrisia kuntoutuksia. Toimintamuotoja ovat yksilö-, perhe- ja ryhmäkäynnit, vuorovaikutushoidot sekä muiden erikoisalojen konsultointi. Kuntien sosiaali- ja terveydenhuollon kanssa toimitaan verkostoyhteistyössä, sekä annetaan konsultaatioapua hoitojen ja tukitoimien toteutukseen. Poliklinikka antaa myös pyydettäessä lausuntoja eri viranomaisille. Poliklinikalta tehdään mm. koti-,koulu- ja muita yhteistyökäyntejä. Poliklinikan tiimit ovat: LAPSY-, NEPSY-, PIKKULAPSI- ja KOTIHOITOTIIMIT.

Lapsytiimi: vaativia lastenpsykiatrisia tutkimuksia diagnostiikkaan, sosiaaliseen tilanteeseen ja hoitomuotojen arviointia varten psykoterapiahoitojen organisointi alueen lapsille raskaana olevista äideistä 13-vuotiaisiin.

Nepsytiimi: Neuropsykiatriset tutkimukset ja arviot erotusdiagnostiikan tekemiseksi neuropsykiatrisissa ongelmissa. Vaativat kuntoutukset ja kuntouttava hoitoa rajoitetussa määrin.

Kotihoitotiimi: Kotiin tehtävään lastenpsykiatriaseen hoitotyöhön ja vuorovaikutushoitoihin erikoistunut tiimi.

Pikkulapsitiimi: Masuvauvojen ja alle 5-vuotiaiden tutkimus- ja hoitotiimi. Yhteistyö äitiysneuvoloiden ja erityisesti äitiyspoliklinikan- ja vuodeosaston kesken. Varhaisen vuorovaikutuksen ongelmatiikkaan erikoitunut laaja-alaisissa ongelmissa ja vaikeissa riskiraskauksissa sekä alle % vuotiaiden psykiatrisessa diagnostiikassa.

Akuuttitiimi: Muodostuu toiminnalliseksi tiimiksi niin, että osa nepsy ja lapsytiimin työntekijöistä hoitavat akuuttilähetteellä tai päivystyslähetteellä tulevia potilaita lastenpsykiatrisen akuuttitilanteen selvittämiseksi ja toimenpiteisiin ryhtymiseksi. Päivittäinen vastaanotto muun työn ohella.

Viikko-osaston toiminta muuttuu elokuusta 2015 alkaen. Osastotoiminta korvataan intensiivisellä lapsen lähiympäristöön suuntautuvalla hoidolla. Ennen muutosta vuodeosasto 3:lla (viikko-osasto) oli 8 sairaansijaa, osasto toimii viikko-osastona eli on toiminnassa maanantaiaamusta klo 7.30 perjantai-iltapäivään klo 17. Tehohoitojaksot kestivät kaksi ja puoli viikkoa, tutkimusjaksot viidestä

seitsemään viikkoon ja hoitojaksot lapsipotilaan hoitotarpeen mukaisesti. Kouluikäiset lapset kävivät osaltolta käsin sairaalakoulua.

Jatkossa tarvittavat lastenpsykiatriset osastojaksot hankitaan yliopistosairaalasta tai sijoitetun lapsen kotikunnasta. Nykyisellään osaston tehopaikkaa on jouduttu vaikeimmillaan odottamaan useamman viikon ajan. Lapsen kasvuympäristöön viety hoito on tehokas tapa lievittää lapsen psykiatrista oirehdintaa ja saada aikaan muutos lapsen tilanteessa, kun lapsen lähiaikuiset ovat intensiivisesti hoidossa mukana. Perustasolla toivotaankin lastenpsykiatrialta intensiivisempiä hoitokontakteja kotiin, kouluun, päiväkotiin ja lastensuojelulaitoksiin. Osaston toiminta muutetaan poliklinikkatoiminnaksi toteutettavaksi maanantaista perjantaihin klo 8-18 välisenä aikana. Poliklinikkatoiminta organisoidaan uudelleen lapsen kasvuympäristöön suuntautuvaksi toiminnaksi (mm. koti, päiväkoti, koulu ja lastensuojelulaitokset). Poliklinikalla kehitetään ryhmämuotoista hoitoa ja kuntoutusta, jossa lasta pystytään havainnoimaan ja tukemaan lapsiryhmässä samaan tapaan kuin lapsiryhmässä osastolla.

Nykyisen poliklinikkatoiminnan lisäksi tullaan perustamaan mm. akuuttitiimi omana yksikkönään ja koulupoliklinikka, joka mahdollistaa sairaalakouluopetuksen kerrallaan kahdeksalle poliklinikkahoidossa olevalle lapselle. Perustasolle suuntautuvaa konsultaatiotoimintaa kehitetään ja lisätään. Kehittämällä intensiivisiä, fokusoituja ja strukturoituja poliklinikkajaksoja osastohoidon tarve vähenee nykyisestä. Yhtenä esimerkkinä on aiemmin osastolla toteutettujen tehojaksojen korvaaminen intensiivisillä polikliinisillä akuuttijaksoilla.

Osastolta siirtyvällä henkilökunnalla järjestetään koulupoliklinikkatoiminta ja useita viikoittaisia tai jopa päivittäisiä tapaamisia sisältäviä polikliinisia hoitojaksoja. Aikaisemman tutkimuksen ja hoidon lisäksi pystytään jatkossa lastenpsykiatrian poliklinikalla toteuttamaan intensiivisiä hoitojaksoja lapsen lähiympäristöön.

3.2.3. Nuorisopsykiatria

Nuorisopsykiatrian poliklinikka

Nuorisopsykiatrian poliklinikalla tehdään vaativia arviointeja, tutkimuksia ja hoitoja sekä annetaan konsultaatioapua ja tehdään verkostoyhteistyötä koulutoimen, sosiaalitoimen, perheneuvolan ja perusterveydenhuollon kanssa. Palvelut on tarkoitettu 13-18 vuotiaille nuorille ja heidän perheilleen

Esimerkkejä hoitomuodoista:

-nuoren ja perheen tilanteen arviointi
-nuoren ja perheen tukikäynnit
-nuoren yksilöllinen tukiterapia
-nuoren yksilöllinen psykoterapia
-perheterapia
-toimintaterapia
-vanhempien ohjaus-, neuvonta- ja tukikäynnit
-psykofyysinen fysioterapia

Sihti

Sihti on nuorten psykiatrisen hoidon moniammatillinen matalan kynnyksen arviointiyksikkö. Sihti palvelee 13-18 vuotiaita nuoria joilla ei ole hoitosuhdetta muualla. Hoidon tarpeen arvioinnin lisäksi (1-5 kertaa) Sihdin palveluihin kuuluvat kriisi-interventiot (max 10 kertaa), lyhytterapeuttiset hoidot (max 20 kertaa) sekä kiireellinen vastaanotto virka-aikana. Sihdin työmuotona on myös alueen kuntiin suuntautuvat konsultaatiot mm. lastensuojelun ja kouluterveydenhuollon työryhmiin. Työote on verkostoituva. Työryhmä jalkautuu tarvittaessa.

Päiväpoliklinikka

Nuorisopsykiatrian päiväpoliklinikka on tehostettua nuorisopsykiatrista avohoitoa tuottava yksikkö, jossa hoitomuotoina ovat ryhmä- ja yksilökäynnit, lyhyet kriisijaksot ja pidemmät tukijaksot, enimmillään 40 käyntiä. Yksilöllinen ja ryhmämuotoinen toimintaterapia ja psykofyysinen fysioterapia kuuluvat päiväpoliklinikan hoitomuotoihin. Päiväpoliklinikan yhteydessä toimii sairaalakoulun opetuspiste, jossa toteutetaan toiminnallisen kuntoutuksen jaksoja.
Päiväpoliklinikalle ohjaudutaan nuorisopsykiatrian muista yksiköistä. Lääkärivastuu säilyy lähettävässä työryhmässä.

Osasto 2

Nuorisopsykiatrian osasto 2 on 8-paikkainen suljettu osasto, jossa hoidetaan 13-17 -vuotiaita nuoria. Osastolla on neljä hoitopaikkaa, kaksi tutkimuspaikkaa (4 viikkoa) ja kaksi kriisipaikkaa (1-14 vrk). Osastohoito perustuu pääosin vapaaehtoisuuteen, mutta osastolla toteutetaan myös mielenterveyslain mukaisia tahdonvastaisia hoitoja. Osasto on ympäri vuorokauden auki vuoden jokaisena päivänä. Osastolla toteutetaan yksilövastuullista hoitotyötä. Yhteisöllisyys on myös vahvasti mukana. Keskeistä nuorten hoidossa on hyvä yhteistyö vanhempien, huoltajien ja verkostoyhteistyökumppaneiden kanssa. Osaston yhteydessä toimii sairaalakoulu.

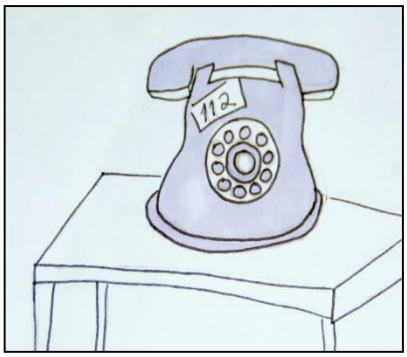
3.2.4. Kuntoutuskeskus

Kuntoutuskeskukseen on keskitetty fysiatrian, fysio- ja toimintaterapian palvelut, puheterapia ja neuropsykologinen kuntoutus, kuntoutustutkimuksen, -ohjauksen ja -palveluhankintojen piiriin kuuluvat toiminnot sekä somaattinen sosiaalityö. Tulosryhmän apuvälineyksikkö huolehtii kuntayhtymän vaativista apuvälinehankinnoista, apuvälinerekisteristä, apuvälinelainauksesta ja -huollosta. Apuvälineyksikkö hoitaa myös perusapuvälineiden osalta vastaavat tehtävät kuntayhtymässä peruspalvelukeskus Aavan ja Oivan alueilla. Fysio-, toiminta- ja puheterapiaa toteutetaan peruspalvelukeskus Aavan terveysasemilla.

3.2.5. Perheoikeudellinen yksikkö

Lahden kaupungin organisaatioon kuuluvassa seudullisessa perheoikeudellisten palveluiden yksikössä hoidetaan peruspalvelukeskus Aavaan (Hartola, Iitti, Myrskylä, Nastola, Pukkila, Orimattila, Sysmä) kuuluvien kuntien perheoikeudelliset asiat. Perheoikeudellisiin asioihin kuuluvat avioliiton ulkopuolella syntyneiden lasten isyyden selvittäminen ja vanhempien erotilanteessa lapsen huoltoa, tapaamisoikeutta ja elatusta koskevien sopimusten valmistelu ja vahvistaminen sekä käräjäoikeuden pyytämät olosuhdeselvitykset. Lisäksi työtehtäviin kuuluu asiakkaiden ohjaus ja neuvonta em. asioissa. Yksikössä työskentelee neljä lastenvalvojaa ja johtava lastenvalvoja. Lastenvalvojien työssä toteutetaan sovittelevaa työotetta.

3.2.6. Sosiaalipäivystys

Virka-ajan ulkopuolella toimii seudullinen sosiaalipäivystys, joka tuottaa sosiaalipäivystyspalvelut kaikille Aavan muille Päijät-Hämeen kunnille. Sosiaalipäivystyksen palvelut tuottaa Lahden kaupunki. Sosiaalipäivystyksen työpiste sijaitsee Päijät-Hämeen poliisilaitoksella. Sosiaalipäivystys toimii ympärivuorokautisesti ja tuottaa kaikki tarpeelliset, kiireelliset sosiaalipäivystyspalvelut, kuten lastensuojelun päivystyksen. Sosiaalipäivystys antaa kiireellistä ensiapua erilaisissa lastensuojelu- ja kriisitilanteissa ja tarpeen mukaan toimii hyvässä yhteistyössä seudun sosiaalityön ja esim. kotihoidon kanssa. Sosiaalipäivystykseen saa yhteyden yleisen hätänumeron 112 kautta.

Mikäli akuutissa kriisitilanteessa ei ole perheessä tai lähiverkostoissa tarjolla lapselle riittävästi huolenpitoa ja lapsen etu sitä vaatii, voi päivystävä sosiaalityöntekijä tehdä kiireellisen sijoituksen ja järjestää lapselle sijaishuollon kodin ulkopuolella.

3.2.7. Muut toimijat

3.2.7.1. Poliisi

Peruspalvelukeskus Aavan alueen kuntien poliisiasiat hoidetaan kolmen eri poliisilaitoksen alueella.

- Hämeen poliisilaitos toimii Kanta-Hämeen ja Päijät-Hämeen maakunnissa. Alueeseen kuuluu 22 kuntaa, joista peruspalvelukeskus Aavan alueen kuntia ovat Orimattila, Nastola, Sysmä ja Hartola. Hämeen poliisilaitoksen pääpoliisiasema sijaitsee Lahdessa. Lisäksi Orimattilassa on oma poliisiasema.
    - Pukkilan ja Myrskylän alueella toimii Itä-Uudenmaan poliisilaitos, joka vastaa 15 eri kunnan poliisiasioista. Pääpoliisiasema on Vantaalla ja lähin poliisiasema on Mäntsälässä.
        - Kaakkois-Suomen poliisilaitos vastaa Iitin kunnan alueen poliisin palveluista ja pääpoliisiasema sijaitsee Kouvolassa.

Poliisin kanssa tehtävää yhteistyötä tehdään kolmen eri poliisilaitoksen kanssa. Yhteistyö Hämeen poliisin kanssa on ollut aktiivista mm. hankkeiden yhteydessä. Poliisi on ollut mukana mm. perhe- ja lähisuhdeväkivaltaan liittyvissä projekteissa. Muutoin yhteistyö on ollut sosiaalipäivystyksen ja Ankkuri –toiminnan yhteydessä tapahtuvaa sekä konsultointia tarpeen mukaan.

Ankkuri -toiminta

Ankkurityö on Päijät-Hämeen kuntien (Lahti, Hollola, Hämeenkoski, Kärkölä, Asikkala, Padasjoki, Nastola, Sysmä, Hartola, Orimattila, Myrskylä ja Pukkila) alueella nuorten syrjäytymistä ehkäisevä moniammatillinen työryhmä Hämeen poliisilaitoksen Lahden pääpoliisiasemalla. Työryhmän on mahdollista jalkautua asiakkaan kotikuntaan tai lähimmälle poliisiasemalle. Työryhmässä työskentelee päätoimisina poliisi ja sosiaalityöntekijä sekä osa-aikaisina erityisnuorisotyönohjaaja ja etsivä nuorisotyöntekijä.

Työryhmä tarjoaa varhaista ja nopeaa puuttumista alaikäisten rikoskäyttäytymiseen ja alkavan rikoskierteen katkaisuun. Ankkuriin nuoret ohjautuvat pääsääntöisesti poliisin tai sosiaalitoimen kautta. Lisäksi nuori tai huoltaja voi itse olla yhteydessä Ankkuriin ja pyytää tapaamista. Ankkurissa nuorta ja hänen perhettään tavataan enintään 1-6 kertaa ja ohjataan tarvittaessa muiden tukipalvelujen piiriin. Ankkuriin on asiakkaan mahdollista päästä nopeasti ja tarvittaessa jo samana päivänä virka-aikaan tai heti seuraavina päivinä.

3.2.7.2. Ensi- ja turvakoti

Lahden ensi- ja turvakoti ry tarjoaa ennaltaehkäiseviä ja korjaavia palveluja lähisuhde- ja perheväkivaltatilanteissa. Turvakoti on tarkoitettu perhe- tai lähisuhteessa väkivaltaa tai sen uhkaa kokeneille, jotka tarvitsevat tukea väkivallasta selviämiseen sekä väliaikaisen asuinpaikan. Turvakotien tavoitteena on väkivaltakierteen katkaiseminen, sen seurausten hoitaminen ja väkivallan ennaltaehkäiseminen. Turvakodit tarjoavat kriisiapua ja välittömän suojan sekä mahdollisuuksien mukaan pitkäjänteistä tukea perheväkivaltaa kokeneille. Turvakotiin voi tulla mihin kellonaikaan tahansa yksin tai lasten kanssa. Turvakodista saa myös puhelimitse keskusteluapua ja neuvontaa perheväkivaltaan liittyvissä kysymyksissä.

Turvakodissa ollaan kriisitilanteen vaatiman ajan, yleensä muutamasta päivästä kahteen kuukauteen. Väkivaltaa kokenut pääsee keskustelemaan kahdenkeskisesti väkivaltatyöhön erikoistuneen työntekijän kanssa. Myös lapsille pyritään järjestämään kahdenkeskisiä tapaamisia työntekijöiden kanssa. Henkisen tuen ja avun lisäksi turvakodissa saa tarvittaessa apua käytännön asioiden, kuten esimerkiksi asuntoasioiden tai lähestymiskiellon, järjestämiseen. Turvallisuuden lisäämiseksi ja väkivaltakierteen katkaisemiseksi väkivallan tekijälle tarjotaan apua Jussi-työn kautta. Tarvittaessa voidaan järjestää myös pari- ja perhetapaamisia, jos ne arvioidaan turvallisiksi.

Lahden ensi- ja turvakoti tarjoa apua tilanteissa, kun perheessä on esimerkiksi mielenterveys- tai päihdeongelmia tai arjen asioiden hoitaminen ei suju. Ensikoti voi olla hyvä paikka vauvaperheelle myös silloin, kun vanhemmat ovat itse hyvin nuoria tai kun he ovat vasta muuttaneet maahan. Vauva saa ensikodissa turvallisen kasvuympäristön, hoidon ja huolenpidon.

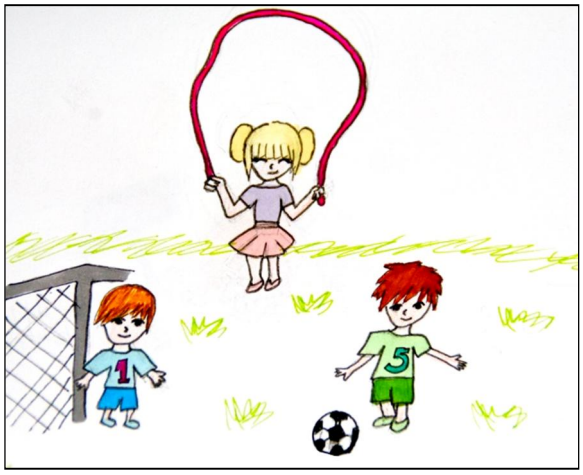
Vauvaperheitä tuetaan erilaisilla työmuodoilla, kuten päiväryhmä -toiminnalla (lapsiperheen arjen ja voimavarojen suunnitelmallinen tukeminen ja lapsen ja vanhemman vuorovaikutuksen kehittäminen), Baby bluesilla (apua uupuneille tai masentuneille vauvaperheille) ja Doula-toiminnalla (synnytystukihenkilötoiminta)

4. SEURAKUNNAT JA JÄRJESTÖT

4.1. Seurakuntien lapsi- ja nuorisotyö

Peruspalvelukeskus Aavan alueella toimii seitsemän evankelis-luterilaista seurakuntaa. Kunnissa toimii muita uskonnollisia yhteisöjä. Evankelisluterilaisten seurakuntien tekemässä lapsi-, nuoriso- ja perhetyössä pääpaino on kristillisessä kasvatustyössä. Sitä toteutetaan eri ikäryhmille suunnattujen kokoavien toimintamuotojen kautta ja yksilökohtaamisena. Työalat tukevat toimintojensa kautta lapsen ja nuoren henkistä, hengellistä ja fyysistä kehitystä yhdessä kotien, koulujen ja varhaiskasvatuspalveluita tuottavien kanssa. Seurakunta tekee monipuolista kasvatuksellista, sosiaalista ja syrjäytymistä ennaltaehkäisevää yhteistyötä sekä kuntien, järjestöjen että yksityisen sektorin kanssa.

4.2. Paikalliset järjestöt ja yhdistykset

Kunnissa toimii huomattava määrä nuoriso-, liikunta-, kansalais- ja kulttuurijärjestöjä, jotka järjestävät ohjattua toimintaa lapsille, nuorille ja perheille. Retkiä, matkoja ja leiritoimintaa järjestetään sekä itsenäisesti että kuntien, seurakuntien ja yhdistysten yhteistyönä. Aavan alueella lasten ja nuorten parissa toimivista tukipalveluja tuottavista järjestöistä näkyvimpiä ovat Mannerheimin Lastensuojeluliitto, Pelastakaa lapset ry, Marttayhdistykset, Lions Clubit, Suomen Punainen Risti, VPK, 4H -yhdistykset ja metsästysseurat.

Yhdistysten ja viranomaisten välisen yhteistyön kehittämistyöhön liittyvä opinnäytetyö (Kääriäinen Jenni & Lampilahti Tytti) valmistui Aavan alueella syksyllä 2014. Opinnäytetyön aiheena oli Nastolan alueen kolmannen sektorin toimijoiden kartoitus sekä sen yhteydessä selvitys toimijoiden mielenkiinnosta ja halukkuudesta toimia lasten, nuorten ja lapsiperheiden tukena heidän arjessaan. Opinnäytetyö tuotti peruspalvelukeskus Aavan alueelle mallin järjestöjen kartoituksen tekemiseen ja kokosi tietoa yhden kunnan alueella olevista yhdistyksistä. Kartoituksen perusteella Nastolan alueella toimii 53 yhdistystä. Näistä yhdistyksistä seitsemän vastasi kyselyyn ja viisi yhdistystä oli kiinnostunut järjestämään lapsille, nuorille tai lapsiperheille toimintaa. Tutkimuksen perusteella todettiin, että Nastolan alueella on mahdollista toteuttaa kunnan ja kolmannen sektorin yhteistyötä ja sen avulla edistää kuntalaisten hyvinvointia. Pelkkä kunnan ja kolmannen sektorin yhteistyöverkoston luominen ei riitä, vaan yhteistyön on oltava aktiivista ja tavoitteiden oltava konkreettisia.

5. HANKKEET JA MUU KEHITTÄMISTOIMINTA

5.1. Aamu- ja iltapäivätoiminta

Koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminnan tavoitteena on

- tukea kodin ja koulun kasvatustyötä
- tukea lapsen tunne-elämän kehitystä ja eettistä kasvua
- edistää lasten hyvinvointia ja tasa-arvoisuutta yhteiskunnassa
- ennaltaehkäistä syrjäytymistä ja lisätä osallisuutta
- tarjota lapsille monipuoliset mahdollisuudet osallistua ohjattuun ja virkistävään toimintaan
- mahdollistaa lepo rauhallisessa ympäristössä ammattitaitoisen ja tehtävään soveltuvan henkilön valvonnassa.

Perusopetuslain mukainen koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminta on tarkoitettu 1. ja 2. vuosiluokan oppilaille sekä muiden vuosiluokkien erityisopetukseen otetuille tai siirretyille oppilaille.

Kunta vastaa toiminnan kokonaisuudesta. Kunta voi järjestää aamu- ja iltapäivätoimintaa itse, yhdessä muiden kuntien kanssa tai se voi hankkia palvelut esimerkiksi järjestöiltä tai yhteisöiltä. Kunnilla ei kuitenkaan ole velvollisuutta tarjota toimintaa.

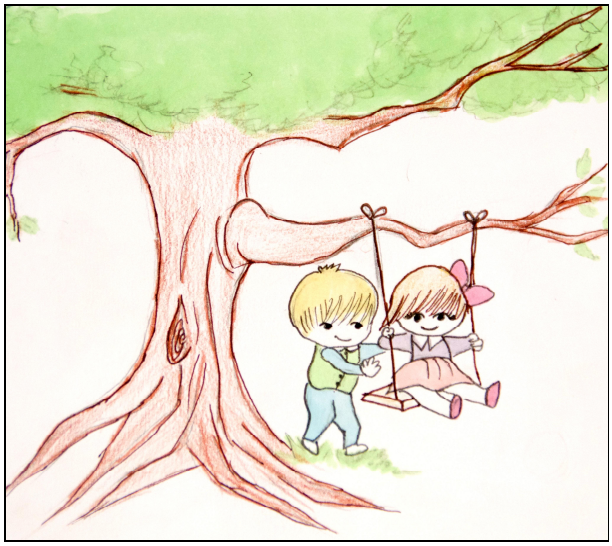
Kunta saa valtionosuutta perusopetuslain mukaisen koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminnan järjestämiseen. Toimintaa tulee tarjota joko 570 tai 760 tuntia koulun työvuoden aikana, kullekin toimintaan osallistuvalle lapselle keskimäärin 3 tai 4 tuntia päivässä. Toimintaan osallistumisesta voidaan periä kohtuullisia asiakasmaksuja (60 - 80 €/kk). Toimintaa voidaan järjestää arkipäivisin pääsääntöisesti klo 7-17. Osallistuminen on lapselle vapaaehtoista.

Kunnan tulee hyväksyä aamu- ja iltapäivätoimintaa varten toimintasuunnitelma. Toiminnan suunnittelussa painotetaan muun muassa yhteistyötä kotien ja koulujen, eri hallintokuntien sekä toiminnan järjestäjien kanssa. Lapsen aamu- ja iltapäivätoimintaa voi olla myös koulun kerhotoiminta tai taiteen perusopetus.

5.2. Koulun kerhotoiminta

Koulujen kerhotoiminnan kehittämisen tavoitteena on saada aikaan monipuolista lapsen ja nuoren kasvua tukevaa vapaa-ajan toimintaa, joka vakiintuu osaksi lapsen ja nuoren iltapäivää. Kerhotoiminta on lapselle vapaaehtoista.

Koulujen kerhotoimintaa kehitetään siten, että toiminnan piiriin saadaan myös niitä lapsia ja nuoria, joilla ei ole esimerkiksi perheen tuen puuttuessa mahdollisuutta harrastaa säännöllisesti. Näin pyritään siihen, että jokaisella lapsella olisi mahdollisuus ainakin yhteen kerhoharrastukseen läpi perusopetuksen. Kerhotoiminnan kehittämisessä on tavoitteena myös syventää kodin ja koulun yhteistyömuotoja. Koulut voivat hyödyntää kerhotoiminnan järjestämisessä kolmannen sektorin, koulun muiden sidosryhmien ja eri hallintokuntien osaamista.

Kerhotoiminnan tavoitteet

- kodin ja koulun kasvatustyön tukeminen
- lasten ja nuorten osallisuuden lisääminen
- mahdollisuuden antaminen sosiaalisten taitojen kehittämiseen ja yhteisöllisyyteen kasvamiseen
- mahdollisuuden antaminen onnistumisen ja osaamisen kokemukseen
- luovan toiminnan ja ajattelun kehittäminen
- lasten ja nuorten kannustaminen oman kulttuurin tuottamiseen
- mahdollisuus oppilaan tuntemisen lisäämiseen
- harrastuneisuuden tukeminen ja myönteisten harrastusten edistäminen.

5.3. Koulusosionomi (Nastola)

Nastolassa kouluilla toimii koulusosionomeja. Koulusosionomi on läsnä koulun arjessa ja tekee tavoitteenmukaista ja suunnitelmallista työtä oppilaiden hyväksi. Työ keskittyy oppilaiden ongelmien varhaiseen puuttumiseen ja ongelmien ennaltaehkäisyyn.

Koulusosionomin työn toiminnan ajatuksena on yhteisöllisyyden vahvistaminen, syrjäytymisen ennaltaehkäisy, vanhemmuuden tukeminen sekä yksilön tukeminen. Koulusosionomi on ns. matalan kynnyksen henkilö, johon niin oppilaan kuin vanhemmankin on mahdollisimman helppo ottaa yhteyttä. Työ sijoittuu opettajan ja koulukuraattorin välimaastoon. Koulusosionomi toimii yhteistyössä opettajan kanssa oppilaiden kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin edistämiseksi.

Koulusosionomin työn tavoitteena on löytää ajoissa ne oppilaat, joilla on pieniäkin ongelmia sosiaalisissa taidoissa ja koulun arjessa, vahvistaa yhteisöllisyyttä luokkakohtaisesti ja koko kouluyhteisössä, sekä edesauttaa yksilön itsetunnon ja identiteetin kehitystä ja vahvistamista. Hän on läsnä kouluarjessa, havaitsee sosiaalisia haasteita ja ongelmia yksilö-, ryhmä- ja yhteisötasolla. Hän puuttuu ennalta ja akuutisti ongelmiin tehostamalla tiedonkulkua ja etsimällä tarvittavia tukimuotoja sekä toimii yhteistyössä käynnistäen tukitoimenpiteitä yhdessä vanhempien, koulun henkilökunnan ja muiden yhteistyötahojen kanssa.

5.4. Lapsiperheiden sosiaalityön kehittämishanke (Aava)

Lastensuojeluasiakkuuksien profilointi ja palvelujen kehittäminen asiakas- ja tarvelähtöisesti, näkökulmana koulua käymätön nuori tai lapsi

Peruspalvelukeskus Aavan lapsiperheiden sosiaalityön oma kehittämishanke toteutettiin vuonna 2013. Kehittämishankkeen tavoitteet muotoutuivat peruspalvelukeskus Aavan strategiasta ja sosiaalipalvelujen vuoden 2013 toimintasuunnitelmasta. Kehittämishankkeen taustalla on vaikuttanut sosiaali- ja terveyspolitiikan strategia ja hallitusohjelma sekä kentältä tulleet huolet, lastensuojelun laatusuositukset, kunnallisten lastensuojelupalvelujen valvontaohjelma, sosiaalipalvelujen tulosalueen taloudelliset haasteet, lainsäädännölliset tekijät ja kokemusasiantuntijoilta saatu palaute.

Hankkeessa päädyttiin tarkastelemaan aihetta asiakas- ja tarvelähtöisesti profiloimalla asiakkuuksia ja kehittämällä asiakaslähtöisiä palveluja. Kehittämishankkeen tavoitteiksi muodostui kolme päätavoitetta; asiakkuuksien profilointi, uusien palvelujen kehittäminen ja mallintaminen asiakas- ja tarvelähtöisesti sekä työskentelymallin tuottaminen palvelujen kehittämistyölle.

Kehittämishankkeen keskeisinä käsitteinä ovat olleet osallisuus ja asiakaslähtöisyys. Kehittämishanketta on työstetty yhdessä lastensuojelun työntekijöiden, lastensuojelun asiantuntijaryhmäläisten, kehittäjäasiakkaiden ja yhteistyökumppaneiden kanssa. Hankkeen aineistona ovat olleet asiakaspalautteet (huhtikuu 2013 / 169 palautetta), lastensuojeluilmoitukset, lastensuojelutarpeen selvitysten yhteenvedot, asiakassuunnitelmat, asiakaskertomukset ja työntekijöiltä kerätty kokemustieto.

Kehittämishanke tuotti tietoa asiakkaiden taustoista, perherakenteista, asiakkuuden syistä, palvelutarpeista ja työskentelystä saaduista kokemuksista. Tarveselvityksen perusteella asiakasprofiileista

valikoitui kehittämistyön tarkastelun kohteeksi lapset ja nuoret, joiden koulunkäynnissä oli haasteita. Lisäksi profiloinnin ja asiakaspalautteen avulla saimme tietoa asiakkuudessa olevista asiakasryhmistä. Suurin osa asiakaslapsista oli eroperheistä ja he asuivat uusperheissä tai yksinhuoltajaperheissä. Monet perheistä olivat vähävaraisia. Kyselyyn osallistuneista äideistä 55 % ja isistä 22% oli joutunut hakemaan toimeentulotukea. Useat kyselyyn osallistuneet toivoivat taloudellista apua lapsiperheiden sosiaalityöstä laskujen maksuun, lasten harrastuksiin tai kodinkoneisiin.

Asiakasprofiileja syntyi koulua käymättömien lasten ja nuorten lisäksi kolme: 1) väsyneet vanhemmat, 2) turvattomat lapset ja 3) päihdeongelmaiset nuoret ja vanhemmat. Erityisesti alle kouluikäisten lasten perheissä oli väsymystä, mutta samaa oli havaittavissa myös nuorten perheissä. Vanhemmat toivoivat omaa aikaa, aikaa parisuhteelle ja lapselle tukihenkilöä, joka olisi lapsen tai nuoren kanssa. Perhe- ja lähisuhdeväkivalta näyttäytyi erityisesti alle kouluikäisten lasten perheissä, mutta myös nuorten perheissä. Nuorilla itsellään oli myös aggressiivista käyttäytymistä kotona ja koulussa.

Kehittämishankkeessa tuli esille toistuvasti palvelujen oikea-aikaisuuden kysymykset. Asiakaspalautteen perusteella lastensuojelupalveluissa tulisi kiinnittää erityistä huomiota

- tavoitettavuuteen, luotettavuuteen asioiden hoidossa, jämäkkyyteen, avoimuuteen, vuorovaikutus- ja kuuntelutaitoihin sekä työntekijöiden pysyvyyteen.

Asiakkaiden mielestä paras tukea oli konkreettinen apu tai toiminta. Osalle avuksi oli ollut myös keskustelut, sopimukset, kontrollikäynnit kotona tai ohjaus oikeisiin palveluihin.

Asiakkaat toivoivat

- enemmän avoimuutta, aikaa, yhdessä tekemistä, ihmisiä, jotka kuuntelevat, lastenhoitoapua, enemmän perhetyötä, työntekijän, joka herättäisi lapset kouluun, apua isättömyyteen ja miestukihenkilöitä.

5.5. LasSe-hanke

LasSe -lastensuojelutarpeen selvittämisen kehittäminen Väli-Suomessa -hanke on osa KASTE-ohjelman Lasten Kaste -osaohjelmaa. LasSe-hanke on käynnistynyt 1.8.2013 ja päättyy 31.10.2015. LasSe-hankkeessa keskitytään lakisääteiseen lastensuojelutarpeen selvitysvaiheeseen. Kehittämistyössä paneudutaan lastensuojelutarpeen selvityksessä toteutuviin monialaisen työskentelyn, palveluohjauksen sekä lapsen kohtaamisen ja kuuntelemisen kysymyksiin. LasSe -hankkeen tavoitteena on, että hankkeen päättyessä

- Lasten kohtaaminen ja kuuleminen lastensuojeluprosessin yhteydessä on vahvistunut ja asiakasperheiden osallistumista lastensuojelutarpeen selvitysprosessiin on mahdollista arvioida.
- Sosiaalityön sisäiset menettelytavat lastensuojelutarpeen selvittämisessä ovat tarkentuneet sekä päätöksenteko lastensuojeluasiakkuuden aloittamisesta ja palveluohjauksesta on selkiytynyt.
- Ammatillisen (moniammatillisen) yhteistyöverkoston roolit ja toimintatavat ennen lastensuojelutarpeen selvityksen käynnistymistä, selvityksenteon aikana ja selvityksen jälkeen ovat kehittyneet ja kirkastuneet. Sosiaalityöntekijöiden ja lastensuojelun muiden asiantuntijoiden vuoropuhelu on vahvistunut hankkeen aikana syntyneen tukirakenteen myötä.

LasSe-hankekunnat (59) muodostavat viiden maakunnan kokoisen Väli-Suomen KASTE-alueen,jolla asuu n. 1 miljoona suomalaista. Hankkeessa mukana olevat maakunnat ovat Etelä-Pohjanmaa, Kanta-Häme, Pohjanmaa, Pirkanmaa ja Päijät-Häme. Lasse-hankkeessa tuotetaan erilaisia ja eri laajuisia selvityksiä, raportteja ja yhteenvetoja kehittämisen eri osa-alueilta.

5.6. Lasten, nuorten ja aikuisten päihde- ja mielenterveyspalvelujen seudullinen kehittämisprosessi

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL), Lahden kaupungin sosiaali- ja teveystoimiala sekä Päihät-Hämeen sosiaali- ja terveysyhtymä toteuttivat Lahdessa aikuisten mielenterveys- ja päihdepalveluujen nykytilaselvityksen vuosina 2012 – 2013. Vuonna 2014 kehittämisprosessia on jatkettu ja vuoden 2015 alusta lukuen kehittämisprosessi on laajentunut koskemaan myös lasten ja nuorten mielenterveys- ja päihdepalveluja. Kehittämisprosessissa on tavoitteena toteuttaa sosiaali- ja terveysministeriön nimeämän Mieli 2009 –työryhmän linjauksia. Keväällä 2015 on päädytty kehittämisen laajentamiseen seudulliseksi ja jatkossa työhön osallistuvat myös Aava, Oiva ja Heinola.

5.7. Parempi Arki –hanke

Parempi Arki, Väli-Suomen toiminnallinen sote-integraatio –kehittämishanke vuosille 2015-2017, sai sosiaali- ja terveysministeriön Kaste-rahoitusta paljon palveluja käyttävien palvelujen kehittämiseen. Erilaisten selvitysten perusteella on todettavissa, että noin 10 % asiakkaista käyttää noin 80 % sosiaali- ja terveydenhuollon resursseista. Osa näistä asiakkaista on esimerkiksi vammaisia, lastensuojelun asiakkaita tai päihde- ja mielenterveysongelmista kärsiviä asiakkaita. Näin ollen hanke koskettaa myös lapsia, nuoria ja perheitä.

Tavoitteena on kehittää palvelumallia, jossa paljon palveluja käyttävien asiakkaiden kanssa laaditaan terveys-, hoito-, kuntoutus- ja palvelusuunnitelmat, joiden perusteella he saavat tarvitsemansa palvelut. Tavoitteena on siis että hankkeen päättyessä alueella on

- Käytössä yhteiset yhteisasiakkuuden kriteerit ja työkalu paljon palveluja käyttävien asiakkaiden tunnistamiseen
- Käytössä asiakaslähtöinen sosiaali- ja terveydenhuollon hoito- ja palvelusuunnitelma
- Käytössä yhteistyön toimintamalli sosiaali- ja terveydenhuollon toimijoiden välillä
- Toimiva yhteinen palveluohjaus (sote-integraatio, kunnat ja kolmas sektori).

6. YHTEISTYÖ

Aavan jäsenkunnissa toimii lasten ja nuorten palvelujen piirissä lukuisia eri toimijoita kuntien sivistystoimessa, sosiaali- ja terveystoimessa ja kolmannella sektorilla. Nämä tekevät yhteistyötä lakisääteisen tehtävän pohjalta tai kunnassa nousseen tarpeen pohjalta. Seuraavassa on kuvattu näiden toimintaa lyhyesti.

6.1. Yhteistyöryhmät

Lähes kaikissa kunnissa kokoontuu muutaman kerran vuodessa lapsiperheiden kanssa työskentelevien viranomaisten yhteistyöryhmä, jossa keskustellaan lapsiperheiden hyvinvointiin liittyvistä teemoista ja tuotetaan mm. yhteisiä toimintamalleja. Toiminta on vakiintunut Orimattilassa, jossa ryhmä toimii nyt osana oppilas- ja opiskelijahuollon ohjausryhmää. Lisäksi yhteistyöryhmä toimii Iitissä, Nastolassa, Sysmässä ja Pukkilassa. Pukkilan osalta ainakin osa yhteistyöryhmän toiminnasta on suunniteltu toteutettavan yhdessä Myrskylän kanssa, esim. yhteiset koulutustyyppiset tapaamiset. Hartolaan on suunnitteilla käynnistää yhteistyöryhmän toiminta syksyllä 2015. Yhteistyöryhmiä on jatkossa tarkoituksenmukaista hyödyntää myös järjestöjen ja seurakuntien kanssa tehtävän paikallisen yhteistyön kehittämisessä.

6.2. Lasten kuntoutustyöryhmät

Mahdollisimman varhaisen tutkimuksen, hoidon ja kuntoutuksen turvaamiseksi neuvolaikäisille toimivat Aavan kunnissa moniammatilliset lasten kuntoutustyöryhmät. Ryhmät koostuvat lasten kasvun ja kehityksen asiantuntijoita sekä sosiaali- ja terveydenhuollon edustajista. Ryhmissä on tällä hetkellä jäseninä lastenneuvolan terveydenhoitaja, psykologi, toimintaterapeutti, päivähoidon edustaja, lääkäri (ei Hartola, Sysmä), tarvittaessa ryhmiin kutsutaan muita asiantuntijoita. Ryhmissä mm käsitellään esikoulunsa aloittavien lasten erityiskysymyksiä. Ryhmät kokoontuvat säännöllisesti, yleensä kerran kuussa.

6.3. Opiskeluhuoltoryhmät

Laki oppilas- ja opiskelijahuollosta edellyttää opetuksen ja koulutuksen järjestäjäkohtaista opiskeluhuollon yleisestä suunnittelusta, kehittämisestä, ohjauksesta ja arvioinnista vastaavan monialaisen opiskeluhuollon ohjausryhmän perustamista. Lisäksi tulee olla koulun ja oppilaitoksen opiskeluhuollon suunnittelusta, kehittämisestä, toteuttamisesta ja arvioinnista vastaava oppilaitoskohtainen opiskeluhuoltoryhmä sekä yksittäisen oppilaan tai opiskelijan taikka tietyn oppilas- tai opiskelijaryhmän tuen tarpeen selvittämiseen ja opiskeluhuollon palvelujen järjestämiseen liittyvien asioiden käsittelemistä varten tapauskohtaisesti koottava monialainen asiantuntijaryhmä.

6.4. Lastensuojelun asiantuntijaryhmä

Lastensuojelutyössä tarvitaan sosiaalityön ohella muiden ammattiryhmien asiantuntemusta. Lastensuojelussa on tärkeää, että sosiaalityöntekijä saa nopeasti tarvitsemansa arvioinnit, lausunnot ja konsultaation yhteistyötahoilta. Tarvittavan asiantuntija-avun saaminen ja viranomaisten yhteistyö on huolehdittu siten, että peruspalvelukeskus Aavan alueelle on nimetty lastensuojelun asiantuntijaryhmä, joka koostuu sosiaali- ja terveydenhuollon edustajista, lapsen kasvun ja kehityksen asiantuntijoista sekä muista lastensuojelutyössä tarvittavista asiantuntijoista (Lsl 14§). Lastensuojelun asiantuntijaryhmä avustaa sosiaalityöntekijää lastensuojelun toteuttamisessa, lapsen huostaanottoa sekä sijaishuoltoa koskevien asioiden valmistelussa. Peruspalvelukeskus Aavan alueen asiantuntijaryhmä kokoontuu säännöllisesti kerran kuukaudessa, tarvittaessa ryhmä voi kokoontua myös erikseen sovittuna aikana.

Asiantuntijaryhmän asiantuntijuus on laaja-alainen ja monipuolinen. Ryhmän jäseninä on mm. opettaja/rehtori, psykiatrinen sairaanhoitaja, lakimies, nuorisotyöntekijä, päihde- ja mielenterveystyön koordinaattori, psykologi ja kouluterveydenhoitaja.

6.5. Kehittäjätyöntekijöiden ryhmä

Lapsiperheiden sosiaalityön kehittäjätyöntekijöiden ryhmä on aloittanut toimintansa syyskuussa 2013. Ryhmään saavat osallistua kaikki asiasta kiinnostuneet työntekijät lapsiperheiden sosiaalityön palveluista. Ryhmässä käsitellään ajankohtaisia asioita ja tehdään aktiivista ja tavoitteellista kehittämistyötä. Kevään 2015 aikana kehittäjätyöntekijöiden ja -asiakkaiden ryhmän kanssa on yhteistyössä valmistunut työskentelymalli koulua käymättömän nuoren tai lapsen auttamiseksi. Lapsiperheiden sosiaalityön kehittäjäryhmän toiminta on säännöllistä, ryhmässä vierailee satunnaisesti asiantuntijoita, kuten kehittäjäasiakkaita ja yhteistyökumppaneita. Ryhmään osallistuminen perustuu vapaaehtoisuuteen. Ryhmän toiminnasta tiedottaminen on avointa, ja kaikki muistiot menevät tiedoksi koko lapsiperheiden sosiaalityön työntekijöille.

6.6. Kehittäjänuorten ryhmä

Lapsiperheiden sosiaalityön kehittäjäasiakkaiden ryhmätoiminta käynnistyi lokakuussa 2013. Ryhmää vetävät lapsiperheiden sosiaalityön sosiaaliohjaajat. Kehittäjäasiakkaat ovat 15-17 –vuotiaita nuoria. Kehittämistyötä tehdään yhteistyössä kehittäjätyöntekijäryhmän kanssa, mutta myös itsenäisesti. Nuoret ovat koonneet mm. diaesityksen liittyen koulua käymättömän nuoren tukemiseen. Tätä esitystä ovat nuoret ja kehittäjätyöntekijät esittäneet yhteistyökumppaneille. Lisäksi kehittäjänuoret ovat kommentoineet mm. lasten- ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaa.

Nuoret kehittäjäasiakkaat ovat sitä mieltä, että kouluikäisten palveluissa on huomioitava nimenomaan kuraattoripalvelut ja niihin pääsy mahdollisimman nopeasti. Jos kuraattori on poissa koulusta niin tapaaminen tulisi järjestää joka tapauksessa esimerkiksi terveydenhoitajan luokse. Koulujen väliseen työskentelyyn nuoret toivovat yhteistyön lisäämistä; esimerkiksi silloin, kun nuori siirtyy omasta koulusta sairaalakouluun tai päinvastoin. Tiedonkulku oli nuorten mielestä keskeinen kehittämistarve. Kehittäjäasiakkaat toivoivat, että nuoret saisivat avun nuorisopsykatrialta nopeasti. Lisäksi vertaistuki nähtiin tärkeänä tukena ja sitä toivottiin nuorille lisää.

6.7. Nuorten ohjaus- ja palveluverkosto

Nuorisolain 7 § määrää monialaisesta yhteistyöstä. Paikallisten viranomaisten monialaisen yhteistyön yleistä suunnittelua ja toimeenpanon kehittämistä varten kunnassa on oltava nuorten ohjaus- ja palveluverkosto, johon kuuluvat opetus-, sosiaali- ja terveys- ja nuorisotoimen sekä työ- ja poliisihallinnon edustajat. Lisäksi verkostoon voi kuulua puolustushallinnon ja muiden viranomaisten edustajia. Verkosto toimii vuorovaikutuksessa nuorten palveluja tuottavien yhteisöjen kanssa. Kunnat voivat koota myös yhteisen verkoston. Verkosto ei käsittele yksittäistä nuorta koskevia asioita.

Nuorille suunnattujen palvelujen keskinäisen toimivuuden ja vaikuttavuuden parantamiseksi nuorten ohjaus- ja palveluverkoston tehtävänä on:
1) koota tietoja nuorten kasvu- ja elinoloista sekä arvioida niiden pohjalta nuorten tilannetta paikallisen päätöksenteon ja suunnitelmien tueksi;
2) edistää nuorille suunnattujen palvelujen yhteensovittamista ja vaikuttavuutta tavoitteena palvelujen riittävyys, laadukkuus ja saavutettavuus;
3) suunnitella ja tehostaa yhteisiä menettelytapoja nuorten palveluihin ohjautumiseksi ja tarvittaessa palvelusta toiseen siirtymiseksi;
4) edistää nuorten palveluiden järjestämiseen liittyvän tietojen vaihdon sujuvuutta suunnittelemalla yhteisiä menettelytapoja viranomaisten kesken.

7. SUUNNITELMA (keskeiset kehittämisen painopisteet ja toimenpiteet)

1) Sosiaalipalvelujen helpompi tavoitettavuus

- Asiakkaille: yksi puhelinnumero, sähköisten palvelujen lisääminen, helppo yhteydensaanti ja asian haltuunotto, tiedottamisen parantaminen
- Yhteistyökumppaneille: konsultaatiomahdollisuuksien helpottaminen

2) Tuen, hoidon ja palvelujen parempi koordinointi

- Asiakas itse keskiössä, yksi yhteinen tieto asiakkaan tilanteesta, yhteinen suunnitelma, samassa linjassa olevat tavoitteet ja toimintatavat
- Määritetään lapsen / perheen omatyöntekijä, sovitaan toimijat, työnjako ja vastuut

3) Lapsiperheet ja nuoret päihde- ja mielenterveysstrategian keskiöön ja perhe- ja lähisuhdeväkivallan ehkäisysuunnitelman jalkauttaminen

- Nopea ja helppo avun saanti, nuorille soveltuvien päihde- ja mielenterveys-työn työtapojen kehittäminen
- Työntekijäresurssin lisäys päihdetyöhön ja resurssin hyödyntäminen perus-tason palveluissa ja yhteistyöprosesseissa, mm. koulujen kanssa.

4) Lapsiperheiden kotipalvelun lisääminen

- Resurssilisäys, käytännön apua lapsiperheille

5) Uusien opiskeluhuoltotyön toimintamallien vakiinnuttaminen

- Jaetaan hyviä toimintamalleja kuntien välillä (kuraattorit viestinviejinä), yhtei-söllisyyden lisääntyminen tavoitteena
- Kehitetään tukimuotoja ”keskivaikeisiin ongelmiin”, kuraattoritoiminnan roolin selkiyttäminen koulun sosiaalityössä ja osaajaverkoston parempi hyödyntä-minen

6) Yhteistyöprosessien toimivuuden parantaminen

- Lisätään tietoa lastensuojelun toiminnasta (Aavan lastensuojelun käsikirja) ja eri tahojen konsultaatiomahdollisuuksista, rakennetaan konsultaatiomalleja puuttuviin kohtiin, tavoitteena helppo tavoitettavuus
- Koulutusta verkostotyöstä – asiakkaan osallisuus ja asiakkaan tarpeista läh-tevä työskentely keskiössä
- Lakisääteisten yhteistyöryhmien parempi hyödyntäminen koulutuksessa ja yhteistyön kehittämisessä
- Perustason ja erityistason välisten lähetekäytäntöjen ja konsultaation paran-taminen

7) Järjestöjen, yhdistysten ja seurakuntien roolin vahvistaminen

- Edistetään vahvemmin viranomaisen ja kolmannen sektorin yhteistyötä lasten, nuorten ja perheiden tukemisessa
- Hyödynnetään vapaaehtoistoiminnassa oleva potentiaali nykyistä laajemmin
- Säännölliset tapaamiset ja tiivis yhteistyö
    - hyödynnetään kunnittaisia lapsiperheiden sosiaalityön ja muiden viranomaisten yhteistyöryhmiä
    - sovitaan yhteistoiminnalle konkreettiset vuositavoitteet

8) Aktiivinen työskentely seudullisen lasten, nuorten ja perheiden palvelujärjestelmän rakentamisessa

- Työskennellään aktiivisesti uuden / uudistettavan kuntayhtymän kehittämisessä ja hyödynnetään Aavassa toimineiden kokemusta ja osaamista ylikunnallisesta sosiaali- ja perusterveydenhuollon organisoinnista
- Varmistetaan Aavan alueen kuntien erityispiirteiden huomioiminen ja edistetään kuntayhteistyön säilymistä ja vahvistumista muuttuvassa sosiaali- ja terveydenhuollon toimintaympäristössä